

M 66 32.

N 66, 32.

Q. D. B. V.

**PELAGIANISMVM
IN ECCLESIA ROMANA**

PER BVLLAM ANTI-QVESNELLIANAM

DIE VIII SEPTEMBR. A. M D CC XIII

**A CLEMENTE XI. R. P. PROMVLGATAM
TRIVMPHANTEM**

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

GVILIELMO HENRICO

*DVCE SAXONIAE, IVLIAE, CLIVIAE AC MONTIVM, ANGA-
RIAE ET WESTPHALIAE, RELIQVA*

PRAESIDE

IO. FRANCISCO BVDDEO

TH. D. ET P. P. O.

SERENISSIMO DVCI SAXO-HILDBVRGHVSANO A CONSILII ECCLESIASTICIS

CIVIVMQVE GOTHANAE AC ALTENBVRGENSIS DITIONIS IN ACA-

DEMIA IENENSI INSPECTORE

PATRONO, FAVTORE AC PRAECEPTORE, AETERNVM COLENDO

DISSERTATIONE HISTORICO- THEOLOGICA

EXHIBET, EAMQVE

DIE I. DECEMBR. c10 IO CC XIV

ERVDITORVM EXAMINI SVBICIET

AVTOR RESPONSVRVS.

M. IO. FRID. ERCKENBRECHER,

MEININGENSIS.

I E N A E

TYPIS MVLLERIANIS.

X₂ Paul H. M. M. C. C.

IN ECCLIA ROMANA
PELAGIANISMVM

A CLEMENTE XI. P. PROMVLGATAM
PER BVLAM ANTI-QUASSILLANAM

GVILLIBVS HENRICO
DVC DE SAXONIA

KÖN. PR. FR.
UNIVERS.
ZV HALLE

IO. FRID. ERCKENBRICHER

DISSERTATIONE HISTORICO-THEOLOGICA
PATRONO, FAVTORE AC ILLUSTRO

M. IO. FRID. ERCKENBRICHER

TYPIS MALLERIANIS.

Handwritten scribbles at the bottom of the page.

A
SON ALTESSE SERENISSIME MONSEIGNEVR
MONSEIGNEVR

ERNEST LOVIS

DVC DE SAXE, IVLIERS, CLE-
VES ET MONS, ANGRIE ET VVEST-
PHALIE, LÄNDGRAVE EN THV-
RINGVE, MARGGRAVE A MISNIE,
PRINCE DE HENNEBERG, COMTE
DE LA MARC ET RAVENSBERG,
SEIGNEVR DE RAVENSTEIN, GE-
NERAL ET GRAND MAITRE DE L'
ARTILLERIE DE SA MAIESTE IMPE-
RIALE ET DV SAINT EMPIRE

MON TRES CLEMENT PRINCE.

MONSIEUR

ERNST LOUIS

DUC DE SAXE, ILERS, CLE-

VES ET MONS ANGRIE ET VEST-

PHALIE, LANGRAVE EN THV-

RINGVE, MARGRAVE A MISNIE,

PRINCE DE HENNING, COMTE

DE LA MARC ET RAVENSBURG,

SEIGNEUR DE RAVENSTEIN, GE-

L. L.

E-

CE

JE doute, si les personnes de la Cour & celles qui sont élevées aux emplois de l'état approuveront tout à fait la hardiesse que j' ai prise de mettre l' Auguste Nom de V. A. S. à la tête d' un écrit qui ne contient que l' histoire & la refutation des sentimens erronés d' une dispute papale. Elles conviendront cependant unanimement avec moi qu' il n' y a aucune personne

ne au monde à qui je doive plus de respect qu'
à V. A. S. & qu' il vaut mieux le Lui temoi-
gner, quoique d' une maniere très imparfaite,
que de l' ensevelir sous un éternel silence. La
reconnoissance que chaque fidele sujet doit à
V. A. S. n' étant pas le seul motif qui m' y en-
gage, mais sur tout encore le soin particulier
que Vous prenez de la jeunesse qui destine la
fleur de son âge à l' étude des belles lettres.
Tout cela ne sauroit absolument me dispenser
de Vous faire un sacrifice de mes fruits acade-
miques. Comme donc non seulement toutes
ces raisons, mais encore plusieurs autres de cer-
te nature m' obligent à rendre selon mon pou-
voir à V. A. S. des marques d' un coeur veri-
tablement reconnoissant, ainsi Votre grande
Générosité, qui reluit dans toutes Vos actions &
qui toutefois agrée des choses de moindre con-
sequence, me promet que V. A. S. jettera un
oeil favorable sur mon petit travail. Quand
même aussi j'aurois le bonheur de mettre de-
vant Vos Yeux en toute soumission & sous Vo-
tre protection un ouvrage de considération, &
même aussi parfait qu' on pourroit se l' imagi-
ner, Vous lui feriez infiniment plus d' honneur
JEAN DE (EDERIC ERCKENBRECHER) que

que Vous n' en retireriez , car il ne se peut rien
ajouter à l' éclat & à la splendeur dont Vous
êtes environné quoi qu' on employât pour y
réussir. C' est pourquoi j' espère & je prie de
toutes les puissances de mon ame, de ne pren-
dre ma hardiesse que comme une marque de
mes très humbles respects & obéissances. Je me
contenterai à présent d' adresser mes Voeux en
toute humilité au Ciel pour la prospérité de
Votre Serenissime Maison , qu' il lui plaise
Vous conserver une longue suite d' années pour
le bien & pour l' avantage de tous Vos sujets ,
entre lesquels il n'y en a point qui soit avec un
plus profond respect

DE VOTRE ALTESSE SERENISSIME

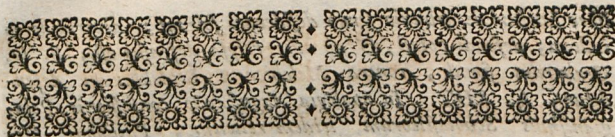
Ienè, le 9me Novembre

1714.

le plus soumis & le plus obeissant

serviteur

JEAN FREDERIC ERCKENBRECHER.

Σύνοψις.

Romanos pontifices falli non posse, frustra asseritur, §. I. Secus se rem habere, hodierni pontificis, Pelagianismum, dogmata illi opposita dammando, adprobantis, exemplum ostendit; instituti ratio; §. II. Pelagianismi in ecclesia Romana prima origo a Io. Cassiano, §. III. cuius placita a nonnullis, qui semi-Pelagianorum nomine veniunt, fuerunt adprobata, & propagata, §. IV. ab aliis reiecta & refutata, §. V. Cassianum doctrinae suae auctorem hodierni Pelagianismi in ecclesia Romana defensores non diffitentur; unde ipse errores suos acceperit? §. VI. Propagatio Pelagianismi per Benedictinos, aliosque monachos, quibus Beda se opposuit, atque Anselmus, §. VII. Idem & Bernhardus, Claraevallensis abbas, fecit, qui rectius, quam reliqui, de gratia ac libero arbitrio docuit, §. VIII. Quod & de Petro Lombardo ostenditur, §. IX. Per novos monachorum ordines, quos Franciscus atque Dominicus condiderunt, Pelagianismus incrementum cepit: ab eodem tamen recessit, & rectiora reliquis ex Dominicanorum ordine docuit Thomas de Aquino; §. X. Iesuitis subinde a Dominicanis exprobratum, quod a doctrina Thomae de Aquino desciverint, §. XI. Io. Duns, Scotus, Thomae de Aquino se opposuit, & talia docuit, quae ad Pelagianismum proxime accedunt; inualefcentem autem eo tempore inter monachos Pelagianismum refutarunt Thomas Bradwardinus, Gregorius Ariminensis, alique; §. XII. B. Lutherus, ecclesiae reformationem instituens, Scholasticorum Pelagianismum impugnat: controuersia eius cum Erasmo, de libero arbitrio: defenditur contra Ludonicum Mamburgium; §. XIII. Quae in libro

11110

libro Lutheri de arbitrio seruo desiderari soleant: diuersa de eo iudicia; defendi potest, & ab aliis reipsa defensus est; B. Io. Gerhardus simul, contra Melchiorem Leidekkerum defenditur, §. XIV. In apologia Augustinae confessionis Pelagianismus Scholasticorum iridem reuicitur; Philippus Melancthon non satis hac in re sibi constitit: hinc synergistica in ecclesia nostra certamina, per formulam concordiae consopita; Iac. Benigni Bossueti exprobrationes & calumniae repelluntur; §. XV. Romanae ecclesiae theologi, patresque Tridentini in doctrina de gratia & libero arbitrio, inter se non consentiunt: decretum concilii istius, ambigue conceptum, augendis contentionibus potius quam componendis, inseruit; §. XVI. Origo & progressus controuersiae de auxiliis gratiae inter Iesuitas ac Dominicanos, usque ad mortem Clementis VIII. pontificis, §. XVII. Continuatio eiusdem sub Paulo V. & quae deinceps circa eam usque ad nostram aetatem contigerunt; §. XVIII. Patet ex hac controuersia, Iesuitas fauere Pelagianismo, quod & subinde a Dominicanis, in ipsis etiam congregationibus de auxiliis gratiae, illis exprobratum fuit: speciatim de Roberto Bellarmino, cardinali, quaedam notantur, §. XIX. De Michaelae Baio, a quo Iansenisticarum controuersiarum origo arcessenda; §. XX. De Cornelio Iansenio, eiusque libro, sub Augustini nomine edito, eum persuasum cupere lectoribus, quod nec cum Caluino, nec cum Luthero faciat; §. XXI. Progressus Iansenisticarum controuersiarum usque ad mortem Innocentii X. pontificis; §. XXII. Continuatio earundem sub Alexandro VII. §. XXIII. Quae sub Clemente IX. & sequenti aetate hac in re contigerint, §. XXIV. Recentissimum in causa Iansenistica motuum, quibus nouum testamentum Quaesnellii occasionem dedit, breuis recensio, §. XXV. Iesuitas non sine ratione a Iansenistis Pelagianismi reos agi, documentis quibusdam comprobatur; §. XXVI. Per bullam denique hodierni pontificis anti-Quaesnellianam, Pelagianismum in ecclesia Romana palam triumphare, euocatur, & dissertationi sintis imponitur, §. XXVII.

Q.D.B.V.

Q. D. B. V.

§. I.

Rrare Romanos pontifices posse, esse qui illorum plane addicti partibus sunt, negent, nemo tamen temere, nisi qui aut ex scripturae sacrae lectione, aut historiarum monumentis hospitem plane retulit animum, inficiatus fuerit. Ad scripturam enim sacram quod attinet, ut de capite quodam ecclesiae, quod oculis mortalium conspici queat, deque uniuersi orbis christiani episcopo, qui Christi seruatoris vices teneat, nihil quicquam tradit, ita multo minus illi, qui pro tali vicario Christi orbisque christiani principe se gerit, eiusmodi quid promisit, quod lapsus omnis atque errorum immunis esse debeat. Quae enim apostolis dicta sunt, ut iis essent propria, non statim ad illorum successores trahenda, multo minus illis tribuenda, qui pro apostolica veritate grauissimos errores amplectendo, effecerunt, ut pro apostolorum successoribus neuiquam sint habendi. Sed historiarum idem, ecclesiasticorumque annalium testantur monumenta. Ecquis enim est, qui ignoret, Arianorum erroribus Liberium, Pelagianorum fraudi-

A

fraudibus Zosimum, Monothelitarum commentis Honorium irretitum atque in transuersum actum fuisse, Veterem praeterea ecclesiam nunquam credidisse, Romanos episcopos extra erroris periculum constitutos esse, sed fuisse subinde, qui acriter iis contradicerent, eorumque decreta repudiarent, documentis plurimis comprobari posset, nisi ex instituto hoc praeter alios, & abunde fecisset IO. LA PLACETTE, reformatae ecclesiae haud incelebris doctor. *

§. II.

Suo vero etiam exemplo idem comprobare voluit CLEMENS XI. qui Romanae hodie ecclesiae praest. Enimvero etsi nemo illorum, qui extra Romanae ecclesiae pomoeria viuunt, dubitet, eum & errare posse, & reuera cum omnibus eius imperio subiectis in grauissimis erroribus versari: edita tamen anno proxime elapso, contra PASCHASII QUESNELLII codicem noui testamenti gallicanum, notis moralibus illustratum, constitutione, id effecit, vt apud eos quoque, qui Romanae ceteroquin ecclesiae sacris addicti sunt, approbatae palam Pelagianae haereseos suspicionem declinare nequeat. Inter propositiones enim Quesnellianas ab eo damnatas, nonnullae ita comparatae sunt, vt damnari nequeant, nisi ab eo, qui Pelagianos aperte adprobat errores. Quod cum animaduertem, aliter iudicare non potui, quam Pelagianismum iam pridem lacertos mouentem, sed repressum subinde, nunc demum ruptis velut vinculis

* in observationibus historico-ecclesiasticis, Amstelodami

M DC XCV editis.

culis palam in ecclesia Romana, approbante ipsomet Pontifice, triumphare. Atque id paucis demonstrare animus est, minime autem, aut historiam huius rei pertexere, & quibus artibus ac machinationibus res eo tandem deducta sit, vt QVESNELLII nouum testamentum hac ratione damnaretur, exponere, aut cuncta, quae in bulla Pontificis animaduersione digna sunt, ostendere. Vtrumque enim ab aliis iam factum, scio, speciatim a celeberrimo, summeque reuerendo academiae Tubingensis theologo, IO. VVOLFGANGO IAEGERO, in bulla nouitia pontificis maximi Clementis XI. cum fulmine damnationis vibrata contra doctissimum virum P. Quesnel, eiusque nouum testamentum, in quo damnatur catholica D. Augustini doctrina de lethali vulnere per lapsum toti generi humano inflicto, atque efficacia gratiae Christi medicinalis eueritur, sub examen reuocata: vt & a viro eruditissimo IO. FRICKIO, theologo Vlmensi, multis nominibus de ecclesia pariter ac re literaria praeclare merito, in inclementia Clementis examinata, hoc est, bulla Clementis Papae XI. nuper aduersus P. Quesnellii observationes & meditationes morales in nouum testamentum protrusa cum fulmine, nunc recusa, locis scripturae sacrae & patrum ad latus appositis breuiter illustrata, tum gemina dissertatione discussa, quam vt orbis eruditus auide expectauit hactenus, ita non minori adplausu editam excepit; item a clarissimo doctissimoque viro, GOTLOB FRIDERICO IENICHEN, moralis & ciuilibus philosophiae in academia Lipsiensi professore dignissimo, in historia & examine bullae anti-Quesnellianae die VIII. Septembr. anno M DCC XIII. a Clemente XI. P. R. Romae promulgatae.

Vt autem quae nobis constituta sunt, rite exequamur, primo de Pelagianismi in ecclesia Romana origine, tum de eius in eadem ecclesia progressu & fati, tandem de victoria eius & triumpho per bullam Clementis XI. anti-Quesnellianam, paucis, & eundo saltem per summa rerum capita, exponemus.

§. III.

Ad originem itaque erroris Pelagiani in ecclesia Romana, quod attinet, mirum multis videri posset, qui fieri potuerit, ut in eam ecclesiam reciperetur, in qua AVGVSTINI tanta semper auctoritas fuit, & veneratio, quem Pelagianis commentis omnium fortissime se opposuisse constat, adeo, ut nonnullis ab altero extremo, quod Praedestinatianorum est, parum, interdum abesse videatur. Operae ergo pretium fuerit, paucis quo pacto res ista gesta sit, exponere. Cum Hipponensium praesul Pelagii dogmata strenue impugnet, erant nonnulli, qui in doctrina de peccato originis cum eo consentiebant, at ut in iis quae de gratia docuerat, in eius plane concederent sententiam, a se impetrare non poterant. Hos inter familiam ducebat IO. CASSIANVS, vir literis & morum integritate illustris, quem ex Theodosia, Tauricae chersonesi vrbe oriundum, patria vero Atheniensem, cum Constantinopoli a IO. CHRYSOSTOMO diaconus creatus esset, circa annum CCCX Massiliam venisse, duoque ibi condidisse monasteria vulgo tradunt. At de patria secus sentit, vir exquisitae doctrinae LVCAS HOLSTENIVS, in Galliis apud

Pro-

Prouinciam Cassianum ortum contendens. * Cuius sententiam calculo suo adprobat HENRICVS NORISIVS cardinalis. ** 10. CHRYSOSTOMI clero adscriptum fuisse, certum est, quippe quod ipsemet testatur, *** & testimonio suo comprobatur GENNADIVS. * Mortuo autem anno ccccvii. Chrysoftomo, Cassianus Byzantio discedens in Galliam se contulit, atque apud Massiliam sedem fixit. Vt autem iniquiori in Augustinum animo fuit, quod vel inde intelligitur, quod tacite operosas eius de gratia disputationes fugillet, ita & subinde de gratia diuina ita differit, vt a sententia eius haud obscure discedat. In *libris* namque *XII. de institutis coenobiorum*, ita aliquando hac de re verba facit, vt disertè contendat, posse nos bona opera humanis quidem viribus inchoare, at non sine diuina gratia eadem perficere. ** Idem ex opere, quod de *collationibus patrum* scripsit, & *libris* xxiv. complexus est, praesertim ex septem illis, quos ad Honoratum atque Eucherium misit, patet, quippe in quibus itidem initialem fidem liberi arbitrii viribus quandoque tribuit. ***

S. IV.

Vt autem CASSIANI ob eruditionem pariter ac eloquentiam, non minus ac ob virae integritatem, magna apud multos fuit auctoritas, ita haud difficile illi fuit, & alios in sententiam suam pertrahere. Eundem itaque

A 3

prae-

* *cap. III. praefat. ad regulas monachor.* ** *hystor. Pelag. l. II. c. I.* *** *lib. VII. de incarnat. cap. vlt.* * *descriptorib. ecclesiast. cap. LXI.* ** *speciatim lib. XII. c. LIV.* *** *cumprimis collat III. c. XVI. add. HENRICVS NORISIVS l. c.*

praeter reliquos Lerinenses monachos, quorum magna eo tempore fuit celebritas, cum inter eos viri essent eruditione praestantes, speciatim secuti sunt FAVSTVS, HILARIVS, VINCENTIVS Lerinensis, GENNADIVS Masfiliensis, quibus nonnulli SVLPITIVM SEVERVM atque HONORATVM, Masfiliensium episcopum, addunt. Et ad FAVSTVM quidem, quod attinet, is MAXIMI in abbatia Lerinensi primum ac postea in episcopatu Reiiensi successor fuit; cumque in refellendo Praedestinatianorum errore & ingenium & doctrinam recte sentientibus probasset, dignus iudicatus fuit, qui synodi Lugdunensis contra illos habitae sententiam scripto consignaret, idque & in duobus *de gratia & libero arbitrio* libris praefecit, sed ita vt muneris sibi demandati limites excedens, ad alterum extremum deflecteret, Casfianique iis infereret errores. HILARIVS, non tantum quamdiu in Lerinensi monasterio vixit, eandem cum reliquis monachis inflavit tibi, sed ad Arelatensem cathedram anno cccc xxix promotus, praecipuus inter illos habebatur, qui in doctrina de gratia & praedestinatione ab Augustino discedentes, Casfiani partibus fauebant. Purgare eum, equidem ab illo errore annititur annalium ecclesiasticorum conditor CAESAR BARONIUS, * quem & alii magno numero sequuntur. At operam hosce oleumque perdere, ostensum luculenter est a viris doctissimis, ipso etiam NATALI ALEXANDRO ** atque HENRICO NORISIO. *** Pari ratione idem BARONIUS fallitur, dum

VIN-

* ad annum CCCXXVI. ** *hist. eccles. saec. V. cap. III. p. 52.*
 *** *hist. Pelag. lib. II. c. II. p. 107.*

VINCENTIVM ex illorum classe, qui semi-Pelagianismo infecti fuerunt, eximit. In *Commonitorio* enim suo, quod reliquit, quodue praeter alios edidit, & cum Augustini libris de *doctrina christiana*, Helmstadii anno M DC XXIX recudi curavit GEORGIUS CALIXTVS, non tantum passim Casiani se sectatorem prodit, sed Augustini quoque discipulos vt haereticos traducit. Immo huncce librum in odium Augustini sub ficto nomine, *Peregrini*, in gratiam semi-Pelagianorum scriptum esse, recte docet GERHARDVS IOANNES VOSSIVS, * & agnoscit CORNELIVS IANSENIUS, episcopus Iprensis ** atque ANDREAS RIVETVS. *** Semi-Pelagianorum cohorti eundem adscribunt NATALIS ALEXANDER, * HENRICVS NORISIVS, ** aliique. Idem de GENNADIO MASSILIENSI dicendum, qui in suo de *Scriptoribus ecclesiasticis* libro semi-Pelagianos laudibus, Augustinum vero eiusque defensorem PROSPERVM dicitur excipiendo, immo ipsi Augustino errorem, & tantum non haeresin impingendo, satis, qualis esset, demonstravit. Sane quidem contra Pelagianos scripsit: id vero non obstat, quominus in quibusdam cum iis faceret, & in semi-Pelagianorum castris militaret, cum ipsum Casianum acri odio Pelagianos persecutum, constet. De SVLPITIO SEVERO, vel ut alii vocant, SEVERO SVLPITIO, dubitatur. Sunt enim qui eum semi-Pelagianis annumerant, quibus tamen obstat, quod GENNADIVS, quem ex illa cohorte fuisse

* *hystor. Pelag. lib. I. c. X.* ** *de haeresi Pelagiana cap. XVII.*
 *** *crit. sacr. lib. IV. cap. XXIV.* * *hyst. eccles. sec. III.*
 p. 52. ** *hyst. Pelag. lib. II. cap. XI. p. 155. seqq.*

fuisse demonstrauius, Pelagianae haereseos notam illi inurere satagat, minusque de eo sentiat honorifice; quod non videtur facturum fuisse, si in eadem cum ipso fuisset sententia. Testatur enim eum *in senectute sua a Pelagianis deceptum, errorem postea emendasse, & agnita loquacitatis culpa, silentium vsque ad mortem tenuisse; ut peccatum, quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret.* *** Ad HONORATVM denique Masiliae

episcopum quod attinet, qui in GENNADIO catalogo scriptorum agmen claudit, in eadem cum GENNADIO sententia, hoc est semi-Pelagianum fuisse suspicatur HENRICVS NORISIVS, * a quo dissentit NATALIS ALEXANDER ** haud contemnendis, vt mihi videtur, nixus rationibus. Hunc ergo, & Sulpitium Severum si demas, reliqui omnes a partibus steterunt Casiani.

S. V.

Rursus equidem non defuerunt, qui hisce strenue se opponerent. Praeter ipsum Augustinum cumprimis id PROSPER fecit, gente Aquitanus, acerrimus Augustini defensor. Inter alia huc spectantia librum scripsit de *gratia Dei & libero arbitrio contra collatorem*, quo nomine Casianum designat, ob *collationes patrum* ab eo conscriptas, nobisque antea memoratas. Iungitur his HILARIUS Arelatensis, sed ab episcopo eiusdem nominis antea iam nobis laudato, probe distinguendus, idemque Augustini discipulus & *σὺγγεῖνος*, qui non tantum ad eum scripsit, sed & qui eidem Hipponensem

*** de scriptoribus eccles. cap. XIX. p. m. 29. * l. c. lib. II. c. XVI. p. 187. ** l. c.

sum praefuli occasionem, libros *de praedestinatione sanctorum & dono perseverantiae*, componendi, praebuit. An auctor operis sit, quod inter Ambrosiana legitur, *de vocatione gentium*, disputat GERHARDVS IOANNES VOSSIVS. FAVSTVM, cui inter semi-Pelagianos, alterum a Cassiano locum dedimus, impugnarunt FVLGENTIVS, Ruspensis ecclesiae episcopus, PETRVS, diaconus Asiaticus, & IO. MAXENTIVS, quorum cum iam ab aliis in hoc genere scripta commemorata sint, silentio ea praetermittimus, ne diutius quam par est, hisce immorari videamur. Neque ab hisce tantum scriptoribus impugnatus semi-Pelagianorum error, sed a Romanis etiam pontificibus Celestino, Gelasio, Hormisda reiectus & improbatus fuit. * At tantum abest, vt extinctus hac ratione ac extirpatus fuerit, vt potius cum Cassiani scriptis in monasteria receptus, latius fuerit disseminatus, & eundo vires acquisiuerit, & subinde licet acriter impugnatus, tandem tamen nostra aetate, in ecclesia Romana triumphauerit.

§. VI.

Non itaque errauerimus, si Pelagianismi in ecclesia Romana originem a CASSIANO deriuauerimus. Nec inuitis hoc facimus eiusdem erroris in eadem ecclesia propugnatoribus ac propagatoribus hodiernis, vt potius gloriae sibi ducant, a CASSIANO quod sua acceperint. Eadem facit IO. MARIANA, Iesuita, qui suos, quod ex

B

Cas-

* vid. NATALIS ALEXANDER *l. c.* iungenda autem, quae de Hormisda bene monet MARTINVS CHEMNITIVS, *locis theol. loc. de libero arbitrio cap. VIII. p. 189.*

Cassiani prodierint disciplina, laudare, nullus dubitat. * Non omnes, inquit, Augustini in eo sententiam probant: horrida ea multis videtur & aspera. Video, quae a Cassiano dicta sunt, omnia de gratia & libero arbitrio a viris eruditis (ita uer' ἐροχόν Iesuitae dicuntur) nostra aetate defendi, quasi pietati consona neque destituta a fidei regula sancta. Fuerunt ex eodem Iesuitarum ordine, qui Cassianum magnis laudibus ceu celeberrimum sui seculi vitae spiritualis directorem, in coelum eueherent, immo & dignum iudicarent, cuius scripta commentariis illustrarent, quod praeter HENRICVM CVTCKIVM episcopum Ruremundanum, ante Louaniensem theologum, STEPHANVM TVCCIVM Iesuitam, fecisse constat; exprobrante hoc illis in congregatione de auxiliigratia die X. Nouembr. M DC III. THOMA LEMOSIO, qui & lucubrationes aduersus TVCCII in Cassianum notas, confecit. Recte haec aliaque obseruata sunt MELCHIORI LEIDECKERO. ** Quod si assurgere altius, & vnde Cassianus sua acceperit, disquirere lubeat, meminisse oportet, quod supra diximus, eum diaconum & discipulum fuisse IO. CHRYSOSTOMI. Hic autem de liberi arbitrii viribus, vna cum reliquis graecae ecclesiae patribus paulo liberius securiusque locutus est, & docuit, eo quod Pelagiana certamina in ecclesia orientali non adeo innotuissent, adeoque & doctrina de gratia & liberi arbitrii viribus minus accurate discussa esset. Atque haec quoque ratio est, cur in scriptis patrum graecorum, praesertim illis qui-

* lib. III. de morte & mortalitate cap. VI. ** in historia Iansenismi, lib. II. cap. II. p. 133. seqq.

decipi. Licet vero Benedictini monachi, qui Augustini opera ediderunt, hanc epistolam Pelagio abiudicent, eamque anno ccccxiii. scriptam contendant, certum tamen, eam Pelagianis erroribus esse refertissimam. Incrementa autem maxima Pelagianismum inter monachos sumpsisse, vel inde intelligitur, quod circa initium seculi octauī, anno dcc beda, quem vulgo *venerabilem* vocant, errori huic se opponere necesse duxerit, in *praefatione in cantica, de gratia Christi aduersus Iulianum*. Nimirum eandem, quam antea memorauimus, epistolam ad Demetriadem hoc in libro refellit, quam a Iuliano, Pelagiano, scriptam existimauit. Minime autem repressum apud monachos Pelagianum errorem inde intelligimus, quod circa initium seculi vndecimi, anno m c anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, edito de *concordia gratiae & liberi arbitrii libro*, contra eundem insurrexerit. Mirum vero non est, tam difficulter hunc errorem ex animis monachorum euelli potuisse. Praeter rationes enim iam allatas, quae ad disseminandum & propagandum eum plurimum conferabant, accedebat, quod is sententiae de operum bonorum merito, quae tum maxime inualescebat, & quam mortalibus persuaderi, monachorum intererat plurimum, mirifice fauebat. Quo minus enim hominem suis viribus efficere posse agnoscimus, eo minus quoque operibus eius tribuimus: his contra tanto maius pretium accedit, quanto maiores naturae post lapsum statuuntur esse vires.

§. VIII.

In priori seculi duodecimi dimidio vixit floruitque

BER-

BERNARDVS, Claraeuallensis abbas, doctrinae sanctitatis-
 que laude conspicuus, qui cum grassantes in monaste-
 riis errores Pelagianos deprehenderet, ex diligenti sa-
 crarum literarum lectione rectiora edoctus, iis se oppo-
 nere, suarum duxit esse partium. Hinc & librum scri-
 pfit de *gratia & libero arbitrio*, in quo rectius quidem
 quam reliqui, qui Cassianum sequebantur, mentem
 explicat, quanquam & quaedam parum accurate dicta ibi-
 dem occurrant. Speciminis loco nonnulla afferemus:
*Itane, inquit, * oblitus es, qui dixerit: sine me nihil
 potestis facere? Et, neque currentis, neque volentis, sed
 Dei miserentis est. Quid igitur agit, ais, liberum arbi-
 trium? Breuiter respondeo, saluatur. Tolle liberum ar-
 bitrium, non erit quod saluetur. Tolle gratiam, non erit,
 unde saluetur. Opus hoc sine duobus effici non potest;
 uno a quo fit, altero, cui vel in quo fit. Deus auctor
 salutis; liberum arbitrium tantum capax; nec dare illam
 nisi Deus, nec capere valet, nisi liberum arbitrium. Quod
 ergo a solo Deo, & soli datur libero arbitrio, tam absque
 consensu esse non potest accipientis, quam absque gratia
 dantis. Et ita gratiae danti, salutem cooperari dicitur
 liberum arbitrium dum consentit, hoc est, dum saluatur.
 Consentire enim, saluare est. Proinde pecoris spiritus sa-
 lutem huiusmodi minime capit, eo quod illi voluntarius
 consensus desit, quo saluanti videlicet Deo placide obtem-
 peret, siue iubenti acquiescendo, siue pollicenti credendo,
 siue reddenti gratias agendo. Post multa alia eodem in
 libro & haec habet: ** Infirmas voluntatis in se ipsa
 est,*

est, sanitas vero non a se, sed a Domini spiritu. Sanatur autem, cum renouatur, &c. Conatus liberi arbitrii ad bonum & casti sunt, si gratia non adiuentur, & nulli, si non excitentur. Ceterum in malum sunt proueni, dicente scriptura, sensus & cogitationes hominum &c. Similia & in aliis scriptis Claraeuallensis abbas passim inculcat, illorum qui humanis viribus in negotio salutis aliquid tribuunt, neququam sibi probari sententiam, aperte innuens. Etenim & in sermone primo in canticum canticorum eleganter, quomodo lux, inquit, incassum circumfundit oculos coecos vel clausos, ita animalis homo non percipit, quae sunt spiritus Dei. Et sermone trigesimo: Cum mala in laude versamur, nostra cogitatio est, si bona, Dei sermo est. Itaque pacem, pietatem, iustitiam Deus in nobis loquitur: nec talia nos cogitamus ex nobis, sed in nobis audimus. Rursus alibi* ad sui conuersionem nihil hominem conferre posse docet: Si stare non potuit humana natura adhuc integra, quanto minus per se ipsam potuit resurgere iam corrupta. His longe plura addi possent; sed id superuacaneum ducimus, cum ex his quae Bernardi hac de re fuerit sententia, abunde pateat.

§. IX.

Bernardi vestigia pressit, qui paulo post eum, sed eodem adhuc seculo vixit, PETRVS LOMBARDVS. Hic compilatis aliorum exemplo, ex patrum scriptis, sententiarum libris, theologiae, quam vocant, scholasticae originem dedit. In quibus sententiarum libris effi-
mina

* homil. de annuntiat. Mariae S. 105.

mina illarum disputationum, quae postea inualescentibus magis Papatus tenebris ortae sunt, contineantur, de liberi tamen arbitrii viribus multa recte & ex rei veritate traduntur, quae adeo haud sine ratione iis censentur opposita, qui Cassiani placitis imbuti, Pelagianos in ecclesia Romana non desinebant propagare errores. Ex plurimis quae adferri possent, locis, pauca saltem delibabimus. *Possunt, inquit, * in homine notari quatuor status liberi arbitrii. Ante peccatum enim ad bonum nil impediēbat, ad malum nil impellebat. Non habuit infirmitatem ad malum, & habuit adiutorium ad bonum. Tunc sine errore ratio iudicare, & voluntas sine difficultate bona appetere poterat. Post peccatum vero ante reparationem gratiae, premitur a concupiscentia & vincitur, & habet infirmitatem in malo, sed non habet gratiam in bono, & ideo potest peccare, & non potest non peccare etiam damnabiliter. Post reparationem vero, ante confirmationem premitur a concupiscentia, sed non vincitur, & habet quidem infirmitatem in malo, sed gratiam in bono, ut possit peccare propter libertatem & infirmitatem, & possit non peccare propter libertatem & gratiam adiuuantem; nondum tamen habet posse omnino non peccare, vel non posse peccare, propter infirmitatem nondum perfecte absorptam, & propter gratiam nondum plane consummatam. Post confirmationem vero, infirmitate penitus consumpta, nec vinci poterit, nec premi, & tunc habebit non posse peccare. Ad remouendam ab homine post lapsum, & in statu peccati constituto, omnem*
in spi-

* lib. II. sentent. distinct. XXV.

in spiritualibus arbitrii libertatem, nihil apertius dici poterat. Profitetur enim, quod non tantum possit peccare, sed & quod non possit non peccare etiam damnabiliter. Nihil ergo humanis viribus relinquit, nihilque illis concedit, quo ad sui conuersionem homo aliquid conferre, aut quaecumque bonum inchoare possit, sed omnia diuinæ gratiæ tribuit. Quod Pelagii non minus quam Cassiani decretis e diametro est oppositum. Sed non minus notatu digna quæ idem de gratia diuinæ disserit. *Haec inquit, * est gratia operans & cooperans. Operans enim gratia præparat hominis voluntatem, ut velit bonum: gratia cooperans adiuuat, ne frustra velit. Vnde Augustinus in lib. de grat. & lib. arbit. cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incipit, quin ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Ut ergo velimus operatur, cum autem volumus & sic volumus, ut perficiamus, nobis cooperatur, & tamen sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante, cum volumus, ad bona pietatis opera, nihil valeamus. Ecce his verbis satis aperitur, quæ sit operans gratia & quæ cooperans. Operans enim gratia est, quæ præuenit voluntatem bonam, ea enim liberatur & præparatur hominis voluntas, ut sit bona, bonumque efficaciter velit; cooperans vero gratia voluntatem iam bonam sequitur, adiuuando. Satis hæc iterum luculenta sunt, cum initium omnis boni motus, conatus, & actionis bonæ, diuinæ gratiæ tribuendum esse doceat, qua in re & Pelagianos & semi-Pelagianos secus exiit-*

* lib. II. sentent. dist. XXVI.

masse notum est. Plura & de Bernardo & de Petro Lombardo dabit B. IO. GERHARDVS noster, in aureo *confessionis catholicae* opere,* quae ibi legisse, forte poenitebit neminem.

§. X.

Etsi autem hac ratione Pelagiani utcumque reprimantur errores, nihiloscius indies serpebant latius, & nouas subinde acquirebant vires. Factum id cum primis, cum seculo decimo tertio FRANCISCVS atque DOMINICVS nouos in Romana ecclesia, qui magnam deinceps, celebritatem consecuti sunt, monachorum ordines conderent. Ut enim DOMINICO Cassianus maxime placuit, ita ut eius placita certatim in monasteriis resuscitarentur, effecit. Cathedras deinceps monachi ex iisdem ordinibus occuparunt, iisdem erroribus scholas repleturi. Hinc licet Petri Lombardi libros sententiarum explicarent, commentariisque suis illustrarent, sententiariorum nomine inde insigniendi, in doctrina tamen de libero arbitrio, ab eo discesserunt, immo subinde ipsius refutarunt sententiam. Docuerat Petrus Lombardus, ut antea obseruauimus, hominem fide & gratia destitutum, non posse non peccare etiam *mortaliter*, vel ut ipse loquebatur, *damnabiliter*. At sententiarum isti, asserant, *hominem absque gratia & viribus liberi arbitrii posse cauere quoduis peccatum mortale; posse se praeparare ad gratiam; facere praecepta Dei, quoad substantiam actus, acquiescere ac assentiri, nostrum esse; praeterea, meritum esse opus elicitum ex potentia liberi arbitrii,*

C

* lib. II. part. III. artic. XLII. cap. IV. p. 1437. seqq.

trii, concurrente gratia Dei; & quae alia erant eiusdem generis. * Exitit tamen ex ipso Dominicanorum ordine THOMAS DE AQUINO, vir magno & excellenti ingenio praeditus, qui veriora rectoraque perspexit, & Augustini vestigiis insistendo, Pelagianismo, torrentis instar orbem inundaturo, se opposuit. Virum hunc, non in hoc modo, sed aliis quoque doctrinae coelestis capitibus, veritatem cognitam & perspectam habuisse, adeoque longe rectius sentire, quam hodie Romana ecclesia sentit, iam pridem IO. GEORGIVS DORSCHAEVS, magni nominis inter nostrates theologus, demonstravit, in libro, quo *Thomam de Aquino confessorem veritatis evangelicae*, exhibuit. ** Iuuabit tamen speciatim, quae de viribus liberi arbitrii, deque necessitate & efficacia gratiae mens eius fuerit, producto in medium vno alteroue testimonio, paucis declarare. De praecipuis nimirum animae humanae facultatibus, intellectu & voluntate, ita differit, vt illi potentiam per se & sine illuminatione res diuinas cognoscendi, huic autem potentiam se ipsam ad Deum conuertendi, diserte denegat. Vnde sua sponte sequitur, hominem in negotio conuersionis passiuè saltem, vt theologi loqui solent, se habere. Et de intellectu quidem ita differit: *** *Vnaquaeque forma indita rebus creatis a Deo, habet efficaciam respectu alicuius actus determinati, in quem potest secundum suam proprietatem; ultra autem non potest, nisi*

* vid. MARTINVS CHEMNITIVS, *loc. theol. loc. de libero arbitrio cap. VIII. p. 190.* ** vid. *scilicet. VIII. cap. III. p. 444. seqq.*
 *** *L. II. q. CIX. art. I.*

nisi per aliquam formam superadditam, sicut aqua non potest calefacere nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quaedam intelligibilia agnoscenda, ad ea scilicet, in quorum notitiam per sensibilia possumus deuenire. Altiora vero intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine fidei vel prophetiae, quod dicitur lumen gratiae, in quantum est naturae superadditum. Sic igitur dicendum est, quod ad cognitionem cuiuscunque veri homo indiget auxilio diuino, ut intellectus a Deo moueatur ad suum actum, non autem indigeat ad cognoscendam veritatem in omnibus noua illustratione superaddita naturali illustrationi, sed in quibusdam, quae excedunt naturalem cognitionem. De voluntate autem ita verba facit: * Conuersio hominis ad Deum fit quidem per liberum arbitrium, & secundum hoc homini praecipitur, quod se ad Deum conuertat, sed liberum arbitrium, ad Deum conuerti non potest, nisi Deo ipsum ad se conuertente, secundum illud Ierem. 31. Conuerte me, & conuertar, quia tu Dominus Deus meus, & Thren. ult. Conuerte Domine, nos ad te, & conuertemur. Addit praeterea: ** Nihil homo potest facere, nisi a Deo moueatur, secundum illud Io. 15. Sine me nihil potestis facere; & ideo cum dicitur homo facere, quod in se est, dicitur, hoc est in potestate hominis, secundum quod est motus a Deo. Cum vero semi-Pelagiani, qui ex Cassiani schola prodierunt, contende-

* l. c. artic. XVII. ** l. c.

tenderent, saltem initium, seu inchoationem boni operis a nobis esse, hisce ita se opponit THOMAS, verba Pauli II. Cor. III. 5. explicans: * In quolibet processu operis primo est assensus, qui fit cogitando, deinde collatio per verbum, & postmodum impletio per opus. Vnde fit, ut si ne cogitare quis a se habeat, sed a Deo, non est dubium, quod non solum perfectio operis boni, est a Deo, sed etiam inchoatio, Phil. I. Qui coepit in nobis opus bonum &c. Et hoc est contra Pelagianos dicentes, quod inchoatio boni operis est ex nobis, sed perfectio est a Deo &c. Sed audire porro eundem Thomam iuvat, quae de gratia Dei operante & cooperante, docet. Gratia, inquit, dupliciter potest intelligi; vno modo diuinum auxilium, quo nos mouet ad bene volendum & agendum; alio modo habituale donum, nobis diuinitus inditum. Vtroque autem modo gratia dicta conuenienter diuiditur per operantem & cooperantem. Operatio enim alicuius effectus non attribuitur mobili, sed mouenti. In illo ergo effectui, in quo mens nostra est mota, & non mouens, solus autem Deus mouens, operatio Deo attribuitur. Et secundum hoc, dicitur gratia operans. In illo autem effectui, in quo mens nostra & mouet, & mouetur, operatio non solum attribuitur Deo, sed etiam animae, & secundum hoc dicitur gratia cooperans. Quae quo pacto in applicatione se habeant, satis notum est. Reliqua, quae adhuc addi possent, mitto.

§. XI.

Non abs re fuerit, obseruare, Dominicanos, qui se ge-

* ad II. Cor. III. 5.

se genuinos THOMAE DE AQUINO discipulos profiterentur, subinde hoc exprobrare Iesuitis, quorum opera hodie in Romana ecclesia Pelagianifinus triumphat, quod a doctrina *doctoris angelici* (ita enim vocari solet) discesserint. Qua in re nec exempla, nec praecepta Ignatii Loiolae, qui hanc societatem condidit, eos sequi contendunt. Ad exemplum enim quod attinet, FRANCISCVS A MONTE cardinalis, hoc maxime elogio coram Gregorio XV. virtutes eius, vt apotheosin impetraret, enarrans, eum condecorauit: *nouas opiniones nunquam admisit, & in theologia scholastica doctrinam ANGELICI DOCTORIS secutus est.* Sed idem praecepto confirmauit, dum inter leges, quas suis praescripsit, hanc quoque extare voluit: *In theologia legatur vetus & nouum testamentum, & doctrina scholastica sancti Thomae.* Longe aliam vero viam, insuper habita doctrina Thomistica, eos ingressos, idque iam eo tempore, quo DIDACVS LATNES societati praefuit, sub specie quidem *accommodationis utiliorisque theologiae*, propediem edendae, ostendit AVGVSTINVS LE BLANC, vel potius qui sub hocce nomine latitat, IAC. HTACINTHVS SERRIUS, Dominicanorum ordini adscriptus. * Iesuitae, non equidem negant, societatis suae conditorem, & Thomam de Aquino secutum, & sibi, vt eum sequerentur, praecipisse: at vero ab eius se desciuisse doctrina, id quidem est, quod abnuunt prorsus & inficiantur. His, quae ad facta pertinent, non immorabimur, cum quae Dominicanis, talia sibi obii-

* in *historia congregat. de auxilio diuinæ gratiae, lib. I. cap. I. p. 6.*

cientibus, regerant, ex THEODORO ELEVTERIO, quo nomine Iesuitam Antuerpiensem celeberrimum, CONRADUM IANNINGIVM, tegi, constat, condisci queant. * Ad dogmata quod attinet, extat apud eundem ELEVTERIVM, ** proluxa dissertatio FERDINANDI BASTIDAE, Societatis Iesu theologi, qua probare nititur, *praedeterminantes physicas cum omnibus S. Thomae principiis pugnare; & auctores inuventoresque earum recentiores Thomistas, quantum ad Calvinum accedunt, tantum ab angelico magistro recedere.* Summa eo redit, praemotions, quas vocant, physicas, a mente sententiaque Thomae de Aquino, longe esse alienissimas. Quod si de eiusmodi praemotionibus intelligatur, quibus resistere homines nequeunt, haud difficulter concessero. Sin de iis, per quas solus Deus in opere conuersionis homines mouet, at quibus homo resistere potest, sane Thomae hanc sententiam rectissime tribui, vel ex antea dictis constat; quamuis plurima ad id comprobandum adhuc loca adferri possent.

§. XII.

Vt eo, vnde digressi sumus, redeamus, quantumuis THOMAS de liberi arbitrii viribus, deque gratia Dei, non male & sentiret & doceret, non tamen vt reliqui eius exemplum sequerentur, efficere potuit. Immo non deerant, qui ei se opponerent, quod cumprimis IO. DVNS, SCOTVS, fecit, vt in aliis, ita hac quoque in re ab eo dissentiens. Nota sunt Thomistarum Scotistarumque

* *hist. controuers. de diuinæ gratiæ auxiliis Sc. lib. I. cap. II. p. 3. seqq.* ** *h. c. lib. VI. cap. XLIII. p. 677.*

que nomina, quibus scholae ea aetate personabant. Docuisse nimirum SCOTVM nonnulli observant, * *hominem sine gratia naturae viribus, posse exercere opera moraliter bona, quibus de congruo mereatur gratiam gratum facientem; addita ratione; nisi ponatur meritum congrui, non posse Deum defendi ab acceptione personarum.* Quo ipso a Pelagiana haeresi non procul se abesse, doctor subtilissimus satis testatus est. Quid ergo mirum, si passim & ab aliis similia audirentur: praesertim cum Cassiani placita plurimorum animis altissime infixae haerent. Fuerunt itaque qui seculo decimo quarto, circa cuius initium SCOTVM obiisse constat, suarum esse partium putarunt, inualescenti inter scholasticos Pelagianissimo strenue se opponere: quod prae reliquis THOMAM BRADVVARDINVM, qui *doctoris profundi* elogio condecoratus est, in libris tribus, *de causa Dei & de veritate causarum contra Pelagium*, fecisse constat. GREGORIVS praeterea, vel ut alii vocant, GEORGIVS ARIMINENSIS, theologus Parisiensis, qui eodem seculo floruit, receptam sententiariorum de libero arbitrio sententiam publice refutavit, prorsusque Pelagianam esse ex Augustino demonstravit. Idem etiam GVIL. OCCAMVM, ROBERTVM HOLCOT, aliosque, qui de praedestinatione scripserunt, fecisse constat, quorum nomina IO. GERHARDVS VOSSIVS adfert. ** Praevaluit nihilofecius apud plerosque sententia SCOTI, & eundo vires & incrementa cepit, ut scholasticorum hoc tempore theologia tum aliis gravissimis

* vid. MARTINVS CHEMNITIVS, *locis theol. loc de lib. arbitri. cap. III. p. 190.* ** *hisor. Pelag. lib. I. cap. XXVI. p. m. 578.*

simis, tum maxime Pelagianis eiusmodi erroribus foedata, acriorem emendationem postularet. Ea vero, quo pacto, Numinis beneficio singulari obtigerit, id nunc paucis porro nobis exponendum est.

§. XIII.

Cum B. MARTINVS LVTHERVS diuinitus ad hoc excitatus, ecclesiae mirum in modum corruptae restorationem magno animo susciperet, inter alia grauissimos scholasticorum in doctrina de libero arbitrio errores animaduertit, & more suo, libere & cordate reprehendit. Idque eo minus mirum, quod AVGVSTINI doctrinae ipse velut innutritus esset, & haec ipsa cum doctrina de iustificatione & bonis operibus, in qua ab infinitis errorum sordibus repurganda, vir beatissimus vel maxime desudabat, arctissimo connexa sit vinculo. Cum ergo hoc ipso scholasticae theologiae iugulum peteret, nec inter aduersarios eius esset, qui in re tam ardua cum illo congredi auderet, tandem DESIDERIVS ERASMVVS, inuitus licet, & velut coactus, se induci passus est, vt causae tam desperatae defensionem in se susciperet. LVDOVICVS MAIMBVRGIVS dum haec enarrat, fatetur, Erasmus Lutherum in capitali doctrinae suae articulo aggressum esse; additque porro: Lutherum simpliciter eripere liberum arbitrium hominibus voluisse, specioso sub praetextu extollendi gratiam Iesu Christi & superbiam humanam deprimendi, dum omnia Deo, nihil prorsus liberae cooperationi voluntatis nostrae tribueret.* Recte quidem; cum etiam in spiritualibus ante conuersionem,

* *hstor. Lutheranismi sect. II. §. LXXII.*

homo nulli liberi arbitrii viribus gaudeat, adeoque nihil sibi, sed omnia tribuere Deo debeat. Mirum autem non est, MAIMBURGIO hanc displicuisse doctrinam, cum in sequentibus haud obscure prodat, ab illorum stare partibus, quorum vel maxime opera Pelagianismus hodie in ecclesia Romana triumphat. Recte hoc obseruatum VITO LVDOVICO DE SECKENDORF, dum *prolixo*, inquit, *haec digressio, ore Lutherum petit, cauda illos ferire videtur, qui Augustinum omnibus pene paginis allegantes, Iesuitarum dogmata de gratia, dein totam disciplinam exagitarunt, Iansenistarum nomine celebres & odiosi.* * Cum vero Lutheri hic eadem doctrina sit, quae reuera Augustini fuit, recte dicere potuit: *Augustinum totum suum esse.* ERASMO namque obiiciente, patres omnes, omniaque concilia ei aduersari, nec alium quenquam eum pro se habere, quam Ioan. Wicleffum, & Laurentium Vallam, respondet LVTHERVS: *Ex mea vero parte vnus Wicleff, & alter Laurentius Valla, quamquam & Augustinus, quem praeteris, meus totus est.* ** Maximopere hoc iterum LVDOVICO MAIMBURGIO displicet, qui in toto libro hocce Lutheri nihil magis stupendum esse ait, quam quod ad Augustinum prouocare audeat. Discrimen autem, quod inter sententiam Augustini & Lutheri intercedere putat, ostensurus, *interim*, inquit, *euentissimum est, quod nihil clarius aut frequentius in operibus sancti huius doctoris exprimat, quam liberum arbitrium hominis, cum gratia quae id perficit, facultatem*

D ei con-

* *comment. de Lutheranismi lib. I. §. CLXXIX. p. 308.* **
de seruo arbitrio, p. m. 46.

ei concedens bona facere per se, nec auferens eam quam habet, ut mala faceret per se ipsum. Hoc vero illis deum persuadebit, qui nunquam Augustini opera inspererunt. Cum enim Hipponensium praeful non tantum Pelagianis, sed & semi-Pelagianis, ut antea dictum, se opposuerit, qui saltem initium boni operis & conuersionis ab homine esse asserbant, quis credat, eundem praefulem homini in spiritualibus liberum arbitrium, quod a gratia tantum perfici debeat, concessisse? Obseruare autem hac occasione iuuabit, ERASMVVM triplicem de libero arbitrio proponere sententiam. Primam, quae dura, satis tamen probabilis illi videtur, eorum, qui negant, hominem posse velle bonum, sine peculiari gratia, negant, posse incipere, negant, posse progredi, perficere &c. Alteram, quam duriozem vocat, eorum, qui contendunt, liberum arbitrium nihil valere, nisi ad peccandum, solam gratiam in nobis operari bonum &c. Tertiam denique, quam durissimam adpellat, eorum, qui dicunt, nomen inane esse liberum arbitrium, sed Deum tam bona, quam mala in nobis operari, meraeque necessitatis esse omnia quae fiunt. Ex his sententiis mediam Augustino, & vltimam Luthero tribuit. Sed Lutherus recte id fieri negat, cum nihil aliud dicere voluerit, quam quod in prima sententia continetur. *Sed testor Deum, inquit, * aliud nihil volui dicere, nec aliud intelligi, per verba duarum postremarum opinionum, quam id quod dicitur in prima opinione. Nec Augustinum aliud voluisse arbitror, nec aliter ex ipsius verbis intelligi, quam quod*

* p. m. 74.

quod prima dicit opinio, ita ut tres opiniones in diatriba recitatae, apud me non sint, nisi una illa mea sententia &c. Nec id praetermittendum puto, quod B. Lutherus ex scholasticis PETRI LOMBARDI sententiam praeferat sententiae ERASMI. Id enim ad ea, quae antea hac de re disputauimus, confirmanda pertinet. *Tolerabilis*, inquit, * longe tradunt sophistae, vel saltem pater eorum, Petrus Lombardus, qui liberum arbitrium dicunt esse facultatem discernendi, deinde & eligendi, boni quidem, si adsit gratia, mali vero, si desit gratia, planeque cum Augustino sentit, liberum arbitrium suapte vi non posse nisi cadere, nec valere nisi ad peccandum. Paucis interiectis addit: Non haec dico, quod sophistarum sententiam de libero arbitrio probem, sed quod tolerabiliorem esse ducam, quam Erasmi, propius enim accedunt ad veritatem.

§. XIV.

Ceterum quae vulgo in hocce B. LUTHERI libro, de seruo arbitrio, desiderari solent, ad duo redeunt capita. Primum hoc est, quod omne liberum homini denegare videatur, & interdum paulo durius de eo loqui, dum asserit, liberum arbitrium esse diuinum nomen, quod soli diuinae maiestati competat; esse summum hostem iustitiae & salutis humanae; liberi arbitrii assertores esse abnegatores Christi; liberum arbitrium esse merum mendacium, & quae reliqua sunt eiusdem generis. Sed si cogitemus, loqui beatum virum non de actionibus externis aut ciuilibus, sed de spiri-

* p. 69.

tualibus, facile deprehendemus, nihil eum dixisse, quod reprehensionem mereatur. Alterum hoc est, quod gratiam ita extollat, ut proxime ad inevitabilem necessitatem & absolutum praedestinationis decretum accedere videatur. Quo nomine reformatae ecclesiae doctores huncce Lutheri librum magnis laudibus in coelum euehere solent, ac si plane ab ea sententia staret, quam illorum maiores deinceps defendendam susceperunt, & illi etiamnum defendunt. Hinc GEORGIUS HORNIVS, *nullum post apostolica scripta librum lectione & meditatione digniorem esse*, pronuntiat. * BENEDICTVS VERO PICTETVS, Lutherum super quaestione de gratia & praedestinatione, *duriora, quam vllum Reformatum, protulisse*, asserere non dubitat. ** Et diffiteri utique nolumus, nonnulla paulo durius dicta viro summo & in certaminis aestu constituto, excidisse: at ea ita comparata esse, ut non tantum commodum sensum admittant, sed ita quoque iuxta leges legitimae interpretationis accipienda esse, B. SEB. SCHMIDIUS, theologus Argentoratensis longe celeberrimus, in *annotationibus* ad huncce Lutheri librum, luculenter demonstrauit. Quas summi viri annotationes, cum praeter alios PETRVS TVON ex Labadistarum familia, arroderet, ac si ad mentem saltem alienam Luthero affingendam comparatae essent, idque parum feliciter auctori cessisset, vindicias pro SEB. SCHMIDIO parauit IO. IOACHIMVS ZENTGRAVIUS, theologus itidem Argentoratensis longe claris-

* *hif. eccles. p. m. 447.* ** *de consensu & dissensu inter Reform. & Aug. conf. theol. cap. IV. p. 43.*

clarissimus, in *praefatione apologetica*, editioni secundae libri de *seruo arbitrio* cum annotationibus SEB. SCHMIDII, anno M DCC VII. praemissa. Haec omnia qui paulo accuratius secum expendent, non amplius nobis exprobrabunt, nos a sententia B. Lutheri discessisse, quod & praeter alios MELCHIOREM LEIDEKKERVM, * theologum Ultraiectinum fecisse, valde miror. Nollem etiam de B. IO. GERHARDO haec ei excidisse, quibus initio eum laudat, quod cautius reliquis sentiat, statim autem addit, illum eo *absurditatis prolapsum, ut statuatur gratiam efficacem respui posse, liberumque arbitrium gratiae obicem ac impedimentum ponere, quominus conuersionem efficiat.* Enimuero quid in ea sententia absurditatis sit, non video, nisi ipsam scripturam sacram absurditatis arguere velit, quod cum opus conuersionis soli Deo tribuat, homine, utpote in peccatis mortuo, nihil conferente, alibi tamen, resistere hominem spiritus sancti operationi posse, diserte doceat, ut *Matth. XXIII. 32. Act. VII. 51.* alibique.

§. XV.

Quemadmodum vero B. LUTHERVS, ut ex hactenus dictis patet, Pelagianismo scholasticorum in ecclesia Romana mascule se opposuit, ita idem fecerunt pii nostri confessores in *apologia Augustanae confessionis*, quam illorum nomine & consensu conscripsit PHILIPPVS MELANCHTHON. Cum enim docuissent, scholasticos doctores non intelligere, quid peccatum originale sit, de iisdem addunt: ** *Imo tribuunt interim humanae*

D 3

natu-

* *hisor. Iansenismi part. II. lib. I. c. VII. p. 276.* ** *p. m. 52.*

naturae integras vires ad diligendum Deum super omnia, ad facienda praecepta Dei, quoad substantiam actuum: nec vident, se pugnantlya dicere. Nam propriis viribus posse diligere Deum super omnia, facere praecepta Dei, quid aliud est, quam habere iustitiam originis? Quod si has tantas vires habet humana natura, ut per sese possit diligere Deum super omnia, ut confidenter adfirmant scolastici, quid erit peccatum originis? Quorsum autem opus erit gratia Christi, si nos possumus fieri iusti propria iustitia? Quorsum opus erit spiritu sancto, si vires humanae per se, possunt Deum super omnia diligere, & praecepta Dei facere? Quis non videt, quam praepostere sentiant aduersarii? Similia & in sequentibus, vbi de libero arbitrio verba faciunt, repetunt: * Sed quid interest inter Pelagianos & aduersarios nostros? cum, utriusque sentiant, homines sine spiritu sancto posse Deum diligere, & praecepta Dei facere quoad substantiam actuum, mereri gratiam ac iustificationem operibus, quae ratio per se efficit, sine spiritu sancto. Ipse equidem MELANCHTHON non faris sibi ipsi hac in re constitit. Cum enim initio, libero hominis arbitrio tam parum tribueret, ut ab altero parum abesset extremo, tandem post certa interualla, auctoritate Erasmi, ut admodum est verosimile, abreptus, docere coepit, voluntatem hominis non renati ex naturalibus viribus, posse se ad gratiam adplicare, conari, assentiri atque cooperari spiritui sancto. ** Quam sententiam cum nonnulli ex eius discipulis

* p. 217. 218. ** vid. CONRADVS SCHLVSSELBVRGIUS, *cat. haeret. lib. V. p. 13. 14. seqq.*

pulis itidem tenerent, ac acriter tuerentur, synergistica hinc in ecclesia nostra orta sunt certamina, per formulam demum concordiae feliciter consopita; quam simul Pelagianis eiusmodi erroribus obex validissimus positus est. Atque haec cum nota satis sint atque manifesta, patet etiam, quid ad calumnias vanasque exprobrationes, quibus variationes, contradictiones, semi-Pelagianismum, & similia nobis IAC. BENIGNVS BOSSVETVS obiicit, respondendum sit. Nimirum, vt paucis, & ὡς ἐν παρόδῳ ista depellamus, semi-Pelagianismum ex hisce Augustanae confessionis verbis: * *esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum in iis, quae ad Deum pertinent sine Deo aut inchoare, aut CERTE peragere, sed tantum in operibus vitae praesentis, tam bonis quam malis* &c. exsculpere annititur. ** Verba namque *certe peragere* ita accipit, ac si significant, licet homo non possit sine gratia Numinis perficere bona opera, eorum tamen initium in eius viribus positum esse. Quod semi-Pelagianum fuisse dogma constat. Sed fallitur magnopere BOSSVETVS, aliosque fallit. Elegantiae enim causa cum vox *certe* addita sit, sensus non alius est, quam, nec inchoare, nec peragere quidquam hominem posse, sine diuina gratia. Hoc quae antecedunt, & consequuntur, docent, & ex apologia quoque Augustanae confessionis, pariter ac versione germanica aperte constat. Quod porro addit, in Augustana-

con-

* art. XVIII. ** *histoire des variations des eglises Protestantes, tom. I. lib. III. p. 105.*

confessione, Romanae ecclesiae tribui errores, quos semper detestata sit, vel ex haecenus dictis refelli potest. Scholasticos enim doctores quos designauimus, Pelagianos fuisse, apertius est, quam vt negari queat. Quae de PHILIPPO MELANCHTHONE nobis obiicit, * nos non feriunt. Sententiam enim, quae ei, & quibusdam ipsius discipulis de cooperatione liberii arbitrii in conuersione, peculiaris fuit, nostram, vt antea monuimus, reiecisse ecclesiam, nec ignorare, nec diffiteri potest ipse BOSSVETVS.

§. XVI.

Sed ad Romanam vt redeamus ecclesiam, ea vt errores a maioribus nostris cordate detectos, & solide refutatos, nec agnoscere, nec emendare voluit, ita praecipui eius doctores non magis inter se, quam cum iis, quos in haereticorum referebant numerum, consentiebant. Tridentinum etiam concilium tantum abest, vt malis hisce medelam attulerit, vt potius occasionem errores pariter ac dissensiones augendi, suppeditauerit. Et in ipso quidem concilio qui aderant doctores, vt super aliis capitibus, ita & super doctrina de libero arbitrio, viribusque naturae & gratiae, acriter inter se disceptabant. Sic grauis inter eos oriebatur controuersia, vtrum credere, an non credere, humanae sit potestatis? Id Franciscani negabant, secuti SCOTVM, qui volebat, sicut ex demonstrationibus necessario nascitur scientia, ita ex persuasionibus necessario gigni fidem, ipsamque esse in intellectu, qui est agens naturale & naturaliter mouetur ab obiecto. At Dominicani dicebant, nihil esse

* h. c. lib. VIII. p. 580.

esse magis in potestate voluntatis, quam credere, solaque voluntatis determinatione, ac decreto, posse alium credere, si velit, stellarum numerum esse parem. Longe maior adhuc disceptatio fuit de assensu, qui a libero arbitrio inspirationi diuinæ, aut gratiæ praeuenienti commodatur. Hac in re enim non modo Franciscani a Dominicanis, sed & hi inter se sententiis variabant. Franciscani enim asseriebant, quandoquidem voluntas possit seipsam prae preparare, hoc magis in potestate sua esse positum, praeuentionem diuinam aut admittere aut reicere, quando Deus illi auxilium praebet, priusquam naturae viribus vtatur. Dominicani vero negabant, opera vocationem praecedentia esse, vere praeparatoria, primum locum Deo semper adscribentes. Inter hos rursus DOMINICVS A SOTO defendebat, vnicuique homo gratiam acquirere nequeat, sine speciali Dei auxilio praeueniente, voluntatem nihilominus posse semper certo quodam modo auxilium illud respuere & repudiare; immo quando Dei opem recipit, ideo fieri, quia assensum suum praebet, idque vult: alioqui nisi assensus noster requireretur, nullam subesse causam, cur ad Deum omnes non conuertantur. Haec aliaque PETRVS SVAVIS POLANVS, seu potius PAVLVS SARRIVS VENETVS refert. * Vnde quam parum patribus Tridentinis haec super re conuenerit, liquido constat. Decretum tamen tandem factum, eoque sancitum: ** oportere, vt vnusquisque agnoscat & fateatur, omnes homines, perditam in praecuaricatione Adae innocentiam,

E factos

* *hister. concil. Trident. lib. II. p. 348. seqq.* ** *sess. VI. cap. I.*

factos immundos & natura filios irae, atque adeo seruos fuisse peccati & sub potestate diaboli ac mortis, ut non modo gentes per vim naturae, sed ne Iudaei quidem per ipsam etiam literam legis Moſis inde liberari aut surgere poſſent, tamenſi in iis liberum arbitrium MINIME EXTINCTVM eſſet, viribus licet attenuatum & inclinatum. Hinc & canone quinto fanciunt: Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adami peccatum amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imo titulum ſine re, figmentum denique a ſatana inuectum in eccleſiam, anathema ſit. Enimvero hic boni iſti patres Tridentini ſophiſtarum more agunt, & ad fallendos incautos, meris aequiuocationibus ludunt. Non enim explicant, quid liberi arbitrii voce intelligant. In ſpiritualibus ipſimet, homini liberum arbitrium tribuere non audent; in naturalibus aut ciuilibus noſtrates nunquam homini liberum arbitrium denegarunt, adeoque anathemate ſuo aërem verberant. Pelagianis vero in more poſitum fuiſſe, cuiusmodi aequiuocationibus alios fallere, egregie magno noſtro MARTINO CHEMNITIO obſeruatum. * Quid ergo mirum, controuerſias hac de re in eccleſia Romana adeo non fuiſſe extinctas, ut poſt concilium Tridentinum longe vehementius eruperint. Immo paulo poſt iſtam ſeſſionem DOMINICVS SOTO Dominicanus, & ANDREAS VEGA Franciſcanus, de natura & gratia oppoſitos ſibi libros ediderunt, utroque ad concilium prouocante, cuiusque auctoritate opiniones

* in examine concil. Trident. part. I. p. 120.

nes suas e diametro secum pugnantes, defendente. *

S. XVII.

Idem Iulientius adhuc patuit, cum celeberrimae istae inter Dominicanos ac Iesuitas, de auxiliis, ut vocant, gratiae, orirentur controuersiae. Quae cum ad facta & progressum Pelagianismi in ecclesia Romana vel maxime pertineant, neuiquam a nobis sunt praetermittendae. Originem equidem praecipue debent LVDOVICI MOLINAE, de *concordia liberi arbitrii cum gratiae donis*, libro: sed negandum tamen non est, iam antea eas inter Iesuitas ac Dominicanos gliscere coepisse. Quodsi AVGVSTINO LE BLANC** credimus, primus qui inter Iesuitas aperte a doctrinae Thomisticae tramite discessit, PRVDENTIVS DE MONTE MAIOR fuit, qui anno M D LXXXI. in disputatione Salmanticae habita, & absoluta Dei, erga actus liberos decreta, & gratuitam quoque praedestinationem explodere, ausus fuerit. Ei vero cum DOMINICVS BANNES, immo ipsa academia acriter se opponeret, haecenus quidem lis ista consopita fuit, nisi quod GREGORIVS DE VALENTIA anno M D LXXXIV. Ingolstadii scientiae mediae defensionem suscepit. Mox autem, anno scilicet M D LXXXVII. celebris illa, in Belgio inter facultatem theologiae Louaniensem, & LEONHARDVM LESSIVM, societatis Iesu theologum, enata est controuersia, cuius originem, qui Iesuitis fauent,

E 2

inde

* vid. 10. HENR. HEIDEGGERVS in *anatomie concilii Trident. sess. VI. p. 170.* ** *hist. congregat. lib. I. cap. I.*

inde deriuant, * quod MICHAELIS BAI (de quo deinceps ex instituto) propositiones variae a Pio V. & Gregorio XIII. atro notatae fuerint lapillo. Hinc enim academiam Louaniensem a BAIIO, qui plurimos in ea fautores habuerit, incitatam, scripta Iesuitarum excussisse, an in iis erronei aliquid inuenire possent. Ex LEONHARDI LESSII itaque & IOAN. HAMELII, qui praecipui in societate Iesu erant theologi, scriptis, triginta propositiones censura fuisse notatas, ex quibus vna fuerit de gratia sufficiente. Quicquid huius sit, id certum, Iesuitarum propositiones quasdam tum a Louaniensi primum, mox & a Duacensi academia, censura fuisse notatas: vnde vehementissimae, eo tempore in Belgio contentiones, ea tandem ratione finiendae, vt vtrique parti silentium imponeretur. Quae porro hac super re in Belgio agitata sunt, mittimus, cum ad LVDOVICVM MOLINAM potius nobis accedendum sit, qui meditatam diu opus, *de concordia liberi arbitrii cum gratiae donis*, tandem anno M D LXXXVIII. in lucem emisit publicam. Eo in opere, vt naturae vires supra gratiam extulit, hominique plus tribuit quam Deo, ita cumprimis DOMINICI BANNESI doctrinam summo oppugnauit studio, defensorem mox & hyperaspistem nactus ANTONIVM DE PADIGLIA, qui Vallisoleti theologiam docebat, & in publicis conclusionibus Molinae doctrinam ceu probabilem defendebat. Vt autem arbitrii libertatem cum praescientia diuina conciliaret, sententiam de *scientia Dei media* assumpsit, eiusque sibi tribuit inuentionem, gloriam

* vid. THEOD. ELEVETHERIVS *hist. congregat. lib. I. cap. VI.*

riam noui inuenti, inuidentibus aliis. Cum primis PETRVS FONSECA eandem sibi afferuit, qui & iam anno M D LX eam Eborae auditoribus suis, quos inter Molina quoque fuerit, tradidisse perhibetur, cumque isto honore a discipulo se spoliatum videret, metaphysicam suam edidit, in qua rem vti gesta erat, exposuit, nouaeque illius sententiae se professus est auctorem. Undecunque autem hypothesein illam acceperit Molina, id certum, illum ita eam poliuisse ac instruxisse, vt non sine omni ratione eam suam dicere potuerit. Quo pacto liber istae Molinae prodierit, quibusue artibus opus fuerit, vt superatis difficultatibus omnibus, in lucem emergere potuerit, exponere pluribus supersedemus, cum id parum nostra referat, & ex vtraque parte hac de re disceptetur. Id negari nequit, diuersa hominum eruditorum in ipsa ecclesia Romana de eo fuisse iudicia, nec omnibus eum fuisse probatum. Dominicanis eum non placuisse, nemo dubitauerit: sed nec aliis, immo ne Iesuitis quidem omnibus, eum probatum, asserit AVG. LE BLANC, cum THEODORVS contra ELEVETHERIVS contendat, eum communi fere omnium religiosorum ordinum suffragio & approbatione in Hispania receptum esse. De ROBERTO BELLARMINO, cardinali, speciatim disputatur; qua de re deinceps dicemus. Cum vero Dominicani, & qui principem inter eos tenebat locum, DOMINICVS BANNESIVS acriter libro huic se opponerent, & dogmata in eo proposita damnarent, Iesuitae autem ordinis sui honorem in eo versari existimantes, ne Molinae iste liber reiiceretur, causam inde communem facerent, magni hinc

vehementissimique in Hispania exorti sunt motus, quibus componendis, cum nulla alia auctoritas sufficeret, magnunice inde ecclesiae Romanae malum metueretur, Clemens tandem VIII. causam hanc Romam euocauit, paulo accuratius ibi discutiendam. Instituta itaque Romae sunt congregationes XXXII quas ideo de *auxiliis gratiae diuinae* vocare solent, ab anno M D XC VII. vsque ad M DC II. in quibus causa ista magno labore disceptata est. Quid in singulis istis congregationibus actum sit, exponere nostri non fert instituti ratio; id saltem monemus, rem eo tandem in iis deductam esse, vt sententia a pontifice ferri posset. Cumque & Hispaniae rex Philippus III. causae istius definitionem vrgeret, tum demum Iesuitae, vt fulmen hoc declinarent, pontificisque impedirent definitionem, omnem mouerunt lapidem, & si AVGVSTINO LE BLANC credimus, mox schismatis inde in Hispania oritur iniecerunt metum, mox academiam Parisiensem plane a suis stare partibus persuasere, mox concilii generalis fecere mentionem, vt in eo causa haec diiudicaretur. Immo & libros submisisse refert, quorum auctores coelesti lumine se perfulos, & Molinianae sententiae veritatem, diuinitus se edoctos, mentirentur, cuius generis fuerit liber Parisiis, anno M DC I hocce, titulo editus: *Tractatus de praedestinatione, in scripturam sacram & veram euangelicam lucem, diuina mediante gratia, ab idiota Ferdinando de las Infantas, presbytero Cordubensi compositus, & extra omnem praetensionem ipsi verae luci Christi Dei filio, a quo accepit omnia, dicatus.* THEODORVS VERO ELEVETHERIVS haec omnia

omnia diluere annuitur; & ad reuelationes quidem
 speciatim quod attinet, quibus Iesuitae Molinae doctri-
 nam commendari curauerint, primo *stultas & sacrile-
 gas*, quas vocat, *reuelationes*, longe rectius Dominicanis
 obiici contendit, atque ex historiarum monumentis
 comprobat, tum vero librum antea memoratum, so-
 cietatis Iesu instinctu prodiisse, Thomaeque de Lemos
 ad hoc sufficere auctoritatem, negat. Refert praeterea
 AVGVSTINVS LE BLANC, Iesuitas eousque audaciae pro-
 gressos, vt palam assertionem hanc defenderent, *de fide
 non esse, Clementem VIII. summum pontificem, & Petri
 successorem esse*. Nec negat ELEVETHERIVS a quibusdam
 eam defensionem fuisse; non minus tamen a Domini-
 canis idem factum, ostendit. Licet autem haec omnia
 Clementem VIII. pontificem non fugerent, in suo ta-
 men instituto perseverauit, ad ferendam contra Mo-
 linam sententiam, pronus. Iesuitae autem cum nihil
 intentatum relinquerent, & in omnes se verterent par-
 tes, tandem obtinuerunt, vt nouo examini res omnis
 subiiceretur. Iterata itaque sub eodem pontifice Cle-
 mente VIII. causae huius instituta fuit cognitio, LXVIII.
 congregationibus, ipso praesente pontifice, ab anno MDCII
 ad MDCV absoluenda, in quibus multa memoratu di-
 gna contigerunt, a nobis, ne dissertationis modum
 excedamus, silentio praetermittenda. Cuncta ergo cum
 accuratissime discussa essent, pontifex quidem, si Domi-
 nicanis credimus, ad ferendam contra Molinam sen-
 tentiam, asserendamque Augustini doctrinam sem-
 per paratus fuit, immo iam in eo fuisse ferunt, vt bullam
 contra Molinam promulgaret, morte tamen, quo minus
 idia-

id faceret, fuisse praepeditum. Hoc licet abnuant, qui Iesuitis fauent; id tamen certum, pontificis istius, qui die III. Martii M DCC V. diem supremum obiit, mortem, impediuisse, quominus controuersia ista ad finem perduceretur. *

§. XVIII.

Mortuo Clemente, successus in eius locum est Alexander Medicaeus, Leo XI. postea dictus. Qui cum per dies saltem xxv hocce munere functus esset, Camillus Burgesius electus est, sub Pauli V nomine notus. Hic cum finem contentionibus hisce imponere veller, renitentibus licet & in omnem se vertentibus partem societatis Iesu patribus, causam istam resumpsit. Cumque septendecim tandem congregationibus, negotium hoc fuisset absolutum, Paulus, si Dominicanis credimus, finiendae controuersiae iniit consilium, bullamque consultoribus delineandam commisit, quam illi etiam diligenti studio elaboratam, pontifici tradiderunt. Orta autem hocce tempore inter pontificem huncce

&

* Secuti in hisce sumus partim AVGVSTINVM LE BLANC, partim THEOD. ELEVTHERIVM, *locis citatis*, instituta vtriusque comparatione. Vtriusque operis etiam extat recensio, in *actis eruditor. Lips. anno M DCC p. 337. seqq. it. ann. M DCC VII. p. 366. seqq. & p. 387. seqq.* quae cum DN. PRAESIDEM auctorem agnoscat, & ea quandoque vsi sumus; conf. & *Abregé de l'histoire de la congregation de auxiliiis p. 36. seqq.* IO. HENRICVS HEIDEGGERVS *bist. papat. p. 285. 286.* ANDR. CAROLI, *memorab. bist. eccles. sec. XVII. lib. I. cap. XL. p. 137. seqq.*

& rempublicam Venetam contentio effecit, vt promulgationem eius in aliud tempus differret. Id plane ex voto Iesuitis accidit, quibus & hac ratione occasio ex omnibus difficultatibus emergendi, suppeditata fuit. Cum enim in istis diffidiis Iesuitae pro pontifice contra rempublicam Venetam starent, adeo, vt Venetiis excedere, quam pontificis adducere in discrimen auctoritatem mallent, illius ita sibi deuinxerunt animum, vt ex eo tempore nihil non in Iesuitarum gratiam ageret. Hinc & omnem mouit lapidem, vt a Venetis reciperentur Iesuitae, quod tamen impetrare non potuit. Ita quidem Dominicani. At longe alia Iesuitae nobis narant. Bullam namque Pauli V. tam speciose iactitatum, commentitiam esse pronuntiant, quae nunquam extiterit in rerum natura: scriptum equidem aliquod a CORNELLO, congregationis secretario, esse compositum, cui tamen pontifex non subscripserit, de quo etiam sciri nequeat, an vnquam a cardinalibus & pontifice examinatum sit. Quicquid huius sit, id controuersia caret, litem istam hac ratione minime decisam esse; etsi imposito vtrique parti silentio, pax quodammodo sancta, simulque impressio librorum de auxiliis, decreto pontificis anno MDCXI. sit prohibita. * Ea ipsa vero prohibitio Iesuitis nouam conquerendi causam praebuit. Cum enim istud pontificis decretum promulgatum esset, cum DIDACI ALVAREZII opus de *auxiliis gratiae* prodisset; instinctu Dominicanorum hoc factum, concluderant Iesuitae, vt quae ipsi Aluarezio opponere decre-

F uerant,

* conf. auctores ad *S. praeced.* laudati.

uerant, hac ratione impedirentur. Vix enim hocce, Aluarezii opus prodierat, cum societatis istius patres magna FRANCISCI SVAREZII & LEONHARDI LESSII de *auxiliis gratiae divinae* opera, parata haberent, quae illi opponerent. Immo deinceps de iis quae in hacce causa gesta erant, noua & non minus acris excitata est controuersia, vt fieri solet. Eam circa annum M DC XXX, ortam nonnulli perhibent, eo quod eo tempore non deessent, qui assererent, scientiam mediam nullo in congregationibus de auxiliis, iudicio petitam esse. Contrarium vero cum nonnulli in academia Salmanticensi, ex diario THOMAE DE LEMOS probarent, idque alii, speciatim GVILIELMVS GIBIEVF, doctor Sorbonicus, in opere de *libertate Dei & creaturae*, confirmarent, tum Molinae sectatores, IOAN. MARTINESIVS DE RIPALDA, FRANCISCVS ANNATVS, aliique, velut agmine facto, pro causa sua defendenda, arma expediuere, quibus ex altera parte VINCENTIVS BARONIVS, ANTONINVS REGINALDVS, aliique se opposuerunt acriter. Nec consopita penitus lis sequenti aetate fuit, immo acrius anno M DC XCVI in Gallia erupit, in hunc vsque diem continuanda. Cum enim, eo anno GABRIEL THIRIOVX, societatis Iesu theologus, publice asseruisset, Molinam ex hoc certamine per sententiam pontificis discessisse superiorem, aliique ex eodem ordine exemplum eius secuti essent, CAROLVS MAVRITIVS LE TELLIER, archiepiscopus Remensis, edito anno M DC XCVII, ad academiam Remensem edicto, hanc petulantiam coercuit; cui tamen mox anonymus scriptum aliquod opposuit, vnde nouae hac super re lites. Auctae eadem sunt

debetur Antonio de los Santos Anop per

per contentionem quae NATALI ALEXANDRO, Dominicanorum ordini adscripto, & ob varia ingenii monumenta haud incelebri, cum Iesuitis, speciatim GABRIELE DANIELE, cuius itidem haud ignotum in orbe literato nomen est, intercessit. Cum enim NICOLAVS COBERTVS, Rothomagensium archiepiscopus, in mandato pastoralis anno M DC XCVI. Alexandri theologiam dogmaticam & moralem suis commendasset, statim anonymus aliquis scripto contra archiepiscopi mandatum edito, supra viginti propositiones, ceu erroneas, in antea memorato Alexandri opere, notare ausus est. Huic cum ALEXANDER iterum scriptum aliquod opponeret, in quo non tantum sententiam suam strenue defendit, sed aduersariis suis varia opinionum monstra, de probabilitate, simonia, &c. exprobrauit, tum demum GABRIEL DANIEL, in lucem anno M DC XCVII. prodit, editisque epistolis decem, profligata pridem societatis suae dogmata incrustauit, nouisque coloribus pinxit, ac mascule defendit. Mox autem anonymus, quem ipsum ALEXANDRVM esse credunt, editis sex epistolis, societatis Iesu patribus inscriptis, ad DANIELIS epistolas respondit, acriterque quae ab eo perperam dicta erant, refutauit, cumque eodem tempore theses quasdam Iesuitarum Lugdunensium, peculiari libello perstrinxisset, Galliae rex utrique parti, instinctu, vt ferunt, Iesuitarum, silentium imposuit. Conquieuit tum NATALIS ALEXANDER; at GABRIEL DANIEL, in praefatione nouae editionis epistolarum suarum praemissa, victoriam sibi palam asseruit, dubiam illam ei iterum reddente, & longe aliter rerum gestarum seriem referente quodam Domi-

nicanis partibus addicto, in praefatione alia iisdem epistolis praemissa. * Haec itaque aliaque cum inter Iesuitas & Dominicanos agitentur, tandem IAC. HTACINTHVS SERRIVS consultum esse existimavit, ordinis sui famam & existimationem, edita accurata congregationum de auxiliis gratiae diuinae, historia, vindicare: cuius rei cum percubisset fama, epistola quaedam gallicano idiomate scripta Leodii prodit, cuius auctor manuscriptorum codicum, aliorumque autorum, quorum in hac historia, vsus aliquis esse poterat, in dubium vocare fidem ausus est. Qua re tantum abest, vt ab instituto suo se deterreri passus sit SERRIVS, vt potius tandem sub nomine AVGVSTINI LEBLANC, *historiam istam congregationum de auxiliis gratiae, sub summis pontificibus Clemente VIII. & Paulo V. libris quatuor comprehensam*, in lucem emiserit, Louanii impressam; in cuius etiam praefatione codicum manuscriptorum, aliorumque auctorum, ad quos prouocauit, fidem, contra auctoris antea memorati obiectiones, asseruit. Vix autem lucem opus hocce adspexerat, cum varia schediafmata, ad illud vellicandum comparata, ab altera parte emitterentur. Mox enim liber sub titulo: *Quaestiones magni momenti*, comparuit, Iesuitarum contra historiam congregationum de auxiliis, causam agens, cui tamen statim oppositus pro aduersa parte, alius est: *Historia congregationum de auxiliis iustificata, contra auctorem, quaestionum magni momenti*, Louanii M DCC II. Vterque Gal-

* de his omnibus vid. AVG. LE BLANC in praefatione operis saepe iam laudati p. 7. seqq.

gallicano idiomate scriptus. Sed nouus mox aduersa-
farius prodiit, auctor libri: *Errata historiae con-
gregationum de auxiliis, compositae per abbatem le Blanc,
& ab inquisitione generali Hispaniae iam damnatae*, qui
simul refutationem responsi, ad librum: *Quaestiones
magni momenti*, subiunxit, Leodii anno M DCC II. Hisce
aliisque leuioris momenti scriptis, cum causa ista agita-
retur, tandem maiori adparatu instructus prodiit THEO-
DORVS ELEVTHERIVS, quo nomine CONRADVM IANNIN-
GVM Iesuitam tegi, iam antea obseruauimus. Is nam-
que anno M DCC V. edidit *Historiae controuersiarum de
diuinae gratiae auxiliis sub summis pontificibus Sixto V.
Clemente VIII. & Paulo V. libros sex, quibus demonstran-
tur ac refelluntur errores ac imposturae innumerae, quae
in historia congregationum de auxiliis, edita sub nomine
Augustini le Blanc, notatae sunt, & refutantur acta omnia,
earundem congregationum, quae sub nomine F. Thomae
de Lemos, prodierunt*. Huic si credas titulo, iam trium-
phare videbatur Iesuitarum causa. At non defuerunt
sibi Dominicani. SERRIUS enim anno M DCC IX. histo-
riam suam congregationum de auxiliis altera vice, au-
ctam & ita instructam, ne nihil sibi responsum esse
Iesuitae conqueri possent, edidit. Hoc vel titulus do-
cet: *Historia congregationum de auxiliis diuinae gratiae,
sub summis Pontificibus Clemente VIII. & Paulo V. in
quatuor libros distributa, & sub ascitito nomine Augu-
stini le Blanc, Louanii primum publicata, nunc autem
magna rerum accessione aucta, insertisque passim pro re
nata, aduersus nuperas oppugnationes vindicationibus,
asserita, defensa, illustrata; cui praeterea accedit liber*

quintus, superiorum apologeticus, aduersus Theodori Eleutherii, eodem de argumento pseudo-historiam, auctore & defensore F. IACOBO HYACINTHO SERRIO, ordinis Praedicatorum doctore Sorbonico, & in serenissimae reipublicae Venetae academia Patauina theologo primario, Antverpiae M DCC IX. fol. * Et haec quidem haecenus inter Iesuitas, ac Dominicanos, hac de re disputata sunt.

§. XIX.

Nostrum equidem non est, istas componere lites, estque & nobis perinde, quam penes partem stet veritas, quamuis reuera penes neutram stet, vtraque ad alterum extremum procurrende. Id negari nequit, Iesuitas veterum scholasticorum insistendo vestigiis, quos a doctrina Thomae de Aquino deflexisse, supra obseruauimus, in Pelagianorum haud obscure transire castra. Neque modo res ipsa hocce docet, sed subinde a Dominicanis, DOMINICO BANNESIO, ** DIDACO ALVAREZIO, *** aliisque illis fuit exprobratum. Immo in ipsis congregationibus de auxiliis gratiae, non semel hoc iis obiectum fuit. Quod vno alteroue conducere exemplo, nostri instituti postulat ratio. In Molinae propositionem decimam quintam, quae ita se habet: *Non video praeter auxilium particulare gratiae praeueniens, & concursum Dei generalem, necessarium esse auxilium aliud particulare gratiae, vt liberum arbitrium aliquem illorum actuum possit elicere (credendi scilicet, sperandi & poenitendi,*

* vid. IAC. BERNARDI nouvelles de la republ. des lettres, M DCC X. mens. Ian. p. 4. seqq. ** in Thomam part. I. qu. XXIII. artic. III. *** de auxiliis gratiae disp. XCLX.

tendi, ut oportet.) Etenim illa tria, unam integram, & sufficientem causam illorum complere videntur, ut disp. precedenti satis a nobis explicatum est. Quare esto, Deus quodcumque aliud particulare auxilium denegaret, ex illis solis sequeretur effectus &c. haec congregationis extat censura: Cum Molina praeter gratiam praevientem, siue excitantem, non requirat aliam potentio-rem gratiam, ad eliciendos actus supernaturales fidei, spei, & poenitentiae, non videtur discedere a SEMITIS PELAGII, quem eandem gratiam quam Molina ponit, concessisse facile possumus colligere, ex lib. sancti Augustini de gratia Christi, potissimum vero cap. 7. 10. & saepe alias; maxime cum Molina disp. 42. §. quoad primum, respectu actuum deliberatorum, gratiam praevientem solum constituat, ad eubendos ad ordinem supernaturalem actus intellectus & voluntatis elicitos ex facultate naturae. Immo confirmata deinceps fuit haec censura hunc in modum: Censores in hac censura persistentes, asserunt, & propositionem xv. a Molina assertam, & esse Pelagianam. Propositio vero Molinae decima octava haec erat: Si arbitrium nostrum ab efficacia aut inefficacia auxilii divini habet, quod consentiat, aut non consentiat Deo vocanti, & cooperetur, aut non cooperetur ad salutem, perseveretque, aut non perseveret in gratia, certe non ab innata & propria libertate id pendet, sed a qualitate auxilii aut motionis divinae; atque adeo neque est, quod illi cedat in laudem & meritum, quia potius perit omnino libertas arbitrii ad salutem &c. Hanc censores ita perstringunt: Eadem argumentatione vitabantur Pelagiani, ut videre est apud S. Augustinum lib. de corrept. & grat. cap.

cap. 3. 4. & 6. quos ita in eodem libro S. doctor impugnauit & expugnauit, ut rationem & argumentat omni istam, quam Molina in sua sententia confirmare conabatur, nullius prorsus momenti esse ostenderit, & propositionem ipsam tanquam diuinis oraculis contrariam efficaciter redarguerit. Denique cum in propositione decima nona Molina asseruisset: Si Deus ita praedefiniuit omnes actus non malos arbitrii creati, ut ad eos mouere & determinare statuerit arbitrium per concursum ex se efficacem, sine quo arbitrium non potest eos elicere, manifeste perit arbitrii libertas explicata ad eos omnes actus &c. censores hac de re ita pronuntiant: haec propositio prout intelligitur & asseritur a Molina, non videtur aliena a Pelagianorum & semi-Pelagianorum sententia, &c. Longe plura eiusdem generis addere possem, nisi haec satis euincerent, quo loco alii Romanae ecclesiae theologi Iesuitarum sententiam habeant. * Eo minus itaque nobis, quod ad progressum & fata Pelagianismi in ecclesia Romana haec referamus, vitio verti poterit. Interim illud adhuc obseruare iuuabit, ipsos etiam Iesuitas non satis inter se hac super re conuenire. Speciatim de ROBERTO BELLARMINO cardinali & Iesuita, in cuius opere, quod de controuersis scripsit, ceteroquin ecclesia Romana velut palladium aliquod sibi inuenisse visa est, acriter disputatur. Eum initio eandem cum Dominicanis defendisse sententiam, postea autem cum societatis suae existimationem periclitari videret,

* conf. MELCHIOR LEIDECKERVS, *bist. Iansenismi*, part. II. lib. II. p. 326. seqq.

deret, mutasse mentem, saltem id prae se tulisse, & societatis suae strenue egisse causam, contendit AVGVSTINVS LE BLANC, qui tamen simul addit, opera Bellarmini interpolata esse ab iis, qui eidem societati additi erant; * negante haec omnia & fortiter repugnant THEODORO ELEVTHERIO. ** At negari neutiquam potest, Bellarminum talia scripsisse, quae Molinae sententiae haud obscure repugnant. Sententiam enim de gratiae efficacia ex liberi arbitrii cooperatione suspensa ita perstringit: *Haec opinio aliena est omnino a sententia B. Augustini, Et quantum ego existimo, a sententia etiam scripturarum diuinarum.* Idque cum variis rationibus adstruxisset, porro addit: *Haec opinio euerit omnino fundamenta praedestinationis diuinae, quam S. Augustinus ex diuinis literis solidissime comprobauit.* Nec tamen prorsus in Dominicanorum sententiam concessit, cum illorum, qui gratiam efficacem actionem Dei physicam esse, quae determinet voluntatem ad volendum bonum, opinionem, reprobet. Ab inconstantiae itaque suspicione absolui non poterit; quamquam nec abnuerim, scripta eius interpolata esse, cum quae AVGVSTINVS LE BLANC in medium attulit, vix quenquam hac de re dubitare sinant.

§. XX.

Vt autem Pelagianismus Iesuitarum a Dominicanis strenue impugnatus fuit, ita non segnus idem fe-

G cerunt

* *hist. congregat. de aux. lib. I. cap. XIV. p. 98. it. lib. II. cap. I. p. 128. seqq.* ** *hist. controuers. de gratiae diuinae auxiliis, lib. II. cap. XLX. p. 145. seqq.*

cerunt Iansenistae. Harum vero controuersiarum origo vt rite constituatur, nonnulla de MICHAELE BAI0 prae-mittenda sunt. Theologus is fuit Louaniensis, qui decimo sexto post Christum natum, seculo vixit, magnamque ob eruditionem singularem, celebritatem consecutus est. Missus idem a Philippo II. Hispaniae rege cum Cornelio Iansenio (dein episcopo Gandensi) & Iacobo Vesselio est ad concilium Tridentinum, vbi, si AVBERTO MIRAE0 credimus, responsa eius velut oracula habebantur; *tanta*, inquit idem auctor, *pollebat doctrinae excellentia, ingenii acumine, & iudicii profunditate.* * Hic cum magnus Augustini esset admirator, eius dogmata, in academia Louaniensi scholasticorum placitis opposuit, vnde largissima litium atque contentionum seges. Licet autem sua masculae asserta defenderet, impedire tamen non potuit, quominus eadem a Romanis pontificibus damnarentur. Missus namque Louanium fuit ROBERTVS BELLARMINVS Iesuita, qui rem omnem accuratius inuestigaret, & aut componeret, aut ad Romanum pontificem deferret. Hic vero cum plurimas scholasticorum, etiam suas opiniones, vt Pelagianas perstringi a Baio audiuisset, non sine indignatione inde recessit. Statim itaque Romae expediebatur fulmen, a Pio V. pontifice in propositiones Baii LXXIX. anno M D LXV. vibrandum, simulque nihil eorum intermittebatur, vt quae decreta erant, summo cum rigore executioni mandarentur. Gregorius praeterea XIII. ponti-

* in *elogiis Belg.* p. 56. add. MELCH. LEIDEKRERVS, *hisor. Iansen.* lib. I. cap. XIII. p. 278. seqq.

pontifex eandem condemnationem anno M D LXXX confirmavit, idque operam dedit, vt in Belgio ab omnibus submisſe reciperetur. Michael equidem Baius, amicorum ſuaſu, apologiam conſcripſit, in qua de facta ſibi iniuria, menteque male intellecta conqueritur. Afferit inter alia, *quadraginta circiter articulos falſo ſibi impoſitos, de quibus nunquam cogitauerit. Multos praeterea a collectoribus ſuis aemulis in alienum ſenſum detortos, vt inuidia laboraret. Interim, inquit, male me etiam habet, quod multi ſibi perſuadeant, omnes illos articulos, qui in bulla damnantur, eſſe falſos vel haereticos, cum aliqui falſi eſſe non poſſint.* Ne quid autem auctoritati pontificis hac ratione denegare videatur, addit: *Sed damnantur tantum, quia offenſui ſunt & ſcandalofis, ſeu odioſis.* Sed quicquid diceret Baius, furdo narrabatur fabula. Decretum ſemel erat, in haereticorum eum referendum eſſe ordinem, decretum hoc mutari non poterat, quia Ieſuitarum, ne mutaretur, intererat plurimum. Haec vero ideo commemorauimus, non quod Baianas ſententias noſtro adprobemus calculo, quem ad alterum extremum, quod Reformatorum eſt, diſceſſiſſe, vltro largimur, ſed vt Ieſuitarum pro Pelagianismo conſeruando & propugnando ſtudium oſtenderemus; quod vt ex hiſce aperte fatiſ eluceſcit, ita ex dicendis eluceſcet adhuc manifeſtius.

§. XXI,

Michaëlis Baii in eadem academia Louaniens ſucceſſor fuit CORNELIUS IANSENIUS, epifcopus poſtea Ypreſis,

fis, qui & antecessoris sui vestigia strenue premens, Augustinianam de gratia & libero arbitrio diligenter excoluit doctrinam, eamque Iesuitarum erroribus Pelagianis opposuit, erga quos etiam ceteroquin infenso fuisse animo perhibetur. Cum autem anno MDC XXXVIII. diem supremum obiisset, biennio post liber in quo conscribendo, exornando & poliendo, maximam vitae partem transegèrat, sub *Augustini* nomine, curantibus Reginaldo Lamaeo, Liberto Fromondo, & Henrico Caleno, quos testamento exequendo praefecerat, prodiit. Eo in opere ut summo studio, veram & genuinam Augustini mentem in lucem proferre elaborauerat, ita scholasticam theologiam, utpote ab Augustiniana doctrina dissentientem, ac fauentem Pelagianismo, serio impugnat, Iesuitas cumprimis, Molinam, Suarezium, Fonsecam, Lessium, aliosque, acriter perstringens. Dum vero ita Augustini vestigiis insistit, ad alterum extremum, quod Reformatorum est, haud obscure inclinatur. Idque ipse aliquando haud adeo diffiteri videtur, monens, * *non omnia quae haeretici docent esse haeretica, adeoque, si qua in re Calvinus cum Augustino & antiquis patribus senserit, propter Calvinum non esse indignandum Augustino, sed propter Augustinum potius esse gratulandum Calvino.* Nihilofecius a Calvini se longissime abesse, sententia profitetur, eiusque se admittere placita negat, haud dubio, ut invidiam, quam inde in se deriuare poterat, euitaret. Reformatae certe ecclesiae doctores non dubitant, quin in suis castris Yprensis episcopus mili-

* *Augustin. tom. III. lib. VIII. cap. XXI.*

militet, idque praeter alios ostendere nititur MELCHIOR LEIDEKKERVS * qui tamen in quibusdam Iansenium a Reformatis dissentire non negat.** Caluino Lutherum adiunxit IANSENIUS, ab huius non minus, quam illius opinione se alienum esse asserens; non aliam ob causam, quam vt vibratum a concilio Tridentino in Lutherum fulmen euitaret. Id dum & MELCHIOR LEIDEKKERVS *** refert, addit: *fatentur tamen aliqui, Caluinum cautius & prudentius Luthero sensisse, nominatim, Alvarez.* * At id frustra dici facile perspiciet, qui rem omnem paulo accuratius pensitauerit. Non enim eodem loco effata quaedam, quae in certamine alicui excidunt, habenda sunt, cum placitis, quae quis constanter & deliberato animi consilio defendit. Rectius se habent, quae idem subiungit: *At Lutherus Augustinianus cum esset monachus, a Ioanne Staupicio, viro egregio edoctus in sola Dei gratia & Christi vulneribus salutem quaerere, consensit Augustino in doctrina de arbitrii libertate, quamuis asperius loqueretur pro suo ingenio, vt non tam ad verba quam sensum animi sit attendendum.* Sed de Luthero iam supra ex instituto dictum.

§. XXII.

Iansenii iste, de quo diximus, liber vt magno vbi- que exceptus est adplausu, ita in academia cumprimis Parisiensi defensores ac adprobatores inuenit plurimos. Nec desuerunt quibus displiceret; cumque editis scriptis variis, qui ab vtraque parte stabant, in mutua certamina exardescerent, audita mox sunt Iansenistarum &

G 3

Moli-

* *hiflor. Ians. part. II. lib. I. cap. XI.* ** *part. II lib. II. cap. XII.*
 *** *l. c. cap. XII.* * *de auxil. grat. disp. III.*

Molinistarum nomina. Et ad Molinistas quidem seu Iesuitas quod attinet, eminuerunt in hoc certamine, Isaacus Habertus, Antonius Richardus, Franciscus Annatus, Petrus de S. Ioseph, Philippus de S. Trinitate, Ripaldus, Brisacerius, aliique. Ipse tandem theologorum in academia Parisiensi ordo in Iesuitarum concessit partes, & instituta deliberatione, quinque illas famosas propositiones ex Iansenii opere excerpfit, & ceu erroneas censura notauit: qua cum ad motus hosce, consopiosos parum se proficere intelligeret, ad Romanum pontificem illas misit, petiitque, vt ab eo ceu haereticae damnarentur. Quid Romae actum sit, ediserere, longum nimis foret, & ab instituto alienum.* Obseruare satis fuerit, damnatum tandem proscriptumque Iansenii librum ab Vrbanò VIII. pontifice, pridie Nonarum Martii anno M DC XLI. hoc maxime praetextu, quod in eo propositiones nonnullae Michaelis Baii a Pio V. anno M D LXVII. damnatae, continerentur, quodue sic contra edictum Gregorii XIII. pontificis, controuersiae de auxiliis gratiae resuscitarentur. Iniunctum praeterea vtrique parti silentium fuit, donec aliud quid hac in re a sede apostolica constitueretur. Huic pontificis sanctioni cum Belgae se submittere nollent, priusquam regis Hispaniae consensus ac auctoritas accessisset, Vrbanus anno M DC XLIV bullam denuo repetiit ac confirmauit. Sed ne sic quidem, qui cum Iansenio

facie-

* Legi ea possunt in libro qui Leodii M DC XCIX, sequenti titulo prodiit: *Histoire des cinq propositions de Iansenius*, cuius auctor DV MAS fertur, lib. I.

faciebant, ad silentium redigi potuerunt, praecipuis quibusdam Belgii episcopis causam illorum strenue defendentibus. Mortuo interea Urbano pontifice in locum eius successit Innocentius x. qui cum beneuolum, vt nonnulli tradunt, initio erga Iansenistarum legatos declarasset animum, mox tamen, missis in Belgium litteris, vt bulla antecessoris sui reciperetur, & promulgaretur, serio mandauit, immo ad sententiam Iansenii opprimendam, nihil fecit reliqui. Ea re inducti Iansenistae libellum obtulerunt pontifici, cui titulus erat: *Planctus veritatis Augustinianae in Belgio patientis*, in quo eum rogabant, vt, priusquam sententiae aduersus Iansenium latae subscribere cogerentur, de fide susciperetur disceptatio, neue tum demum de doctrina cognosceretur, cum auctor iam iudicatus atque damnatus esset. Sed ista locum non inuenerunt postulata, pontifice Iesuitarum artibus circumuento, & ad aures Iansenistarum precibus praebendam, minime prono. Immo cum maioribus vtriusque partis studiis ea res ageretur, & in acriora certamina erumperet, tandem pontifex edita promulgataque anno M DC LIII. bulla, quinque famosas illas anteaque memoratas Iansenii propositiones damnauit. * Iansenistis nondum acquiescentibus, solennis illa anno M DC LIII. instituta fuit cleri Gallicani congregatio, in qua, quo pacto dissentientes ad obsequium decreto pontificis praestandum, cogi possint, deliberatum. Sequenti anno, cum cleri delibe-

ratio-

* conf. 10. HENR. HEIDEGGERVS *hist. pap. per. VII. S. CCXLV.*
p. 379. 380.

rationes hactenus effectu caruissent, ANTONIVS ARNALDVS, qui principem ea aetate inter Iansenistas tenebat locum, epistolam edidit, in qua censuram quidem pontificis in quinque istas propositiones approbavit, sed simul Iansenium talia docuisse, negavit, quippe cuius sententia a doctrina Augustini non differret. Hanc Arnaldi epistolam facultas theologica Parisiensis non tantum censura notavit, sed ipsum etiam solenni decreto ex ordine suo exclusum voluit, lege condita, ut quotquot in istam facultatem reciperentur, eidem decreto subscriberent. Simul vero in scenam tum prodit BLASIVS PASCHALIS, sub nomine LVDOVICI MONTALTII latitans, qui laboranti & aduersariorum multitudine presso Arnaldo, suppetias tulit, editisque famosis illis *epistolis ad Prouincialem*, iocoso quodam & amoeno scribendi genere, grauiiores illas spinosissimasque controuersias temperauit; simul vero errores grauissimos Iesuitarum in doctrina morali detegendo & acriter perstringendo, eosdem vehementer irritauit.

§. XXIII.

Interim anno M DC LVI. noua instituta fuit cleri Gallicani congregatio, cum moruo anno praecedenti Innocentio X. in locum eius electus esset Fabius Chigijs sub Alexandri VII. nomine notus, in qua decretum de formula quadam, cui omnes sacri ordinis viri subscribere tenerentur, conditum, ut omnis elabendi rima Iansenistis obturaretur. Comprobatum & a rege ipso hocce decretum fuit, seuerissimeque sancitum, ne cui fas esset, subscriptionem istam detrectare. Nihilofecius

secius Iansenistae vt subscriptionem declinarent, omnem mouerunt lapidem, disputatumque ea de re acriter fuit inter Pauillonium, episcopum Alectensem, atque Antonium Arnaldum. Cum vero Iansenistae animaduertent, in eo iam res suas esse statu, vt subscriptionem sine manifesto periculo declinare non possent, praesertim postquam Alexander VII. pontifex edita xvii. Kal. Nou. M DC LVII. bulla, Innocentii anathemata repetiuerat, & propositiones istas, de quibus controuertebatur, in Iansenii opere extare definiuerat, ipsimet inter se de modo subscribendi disceptarunt. Atque haec in hacce causa vsque ad annum M DC LXI. circiter, gesta sunt. Tentata tum fuit ratio lites hasce componendi, instituto inter Ferrerium Iesuitam & Iansenistas quosdam colloquio, cuius tamen is euentus fuit, vt in vehementiora acrioraque certamina exardescerent. In quibusdam equidem aduersariis suis aliquid concedere Iansenistae visi sunt, adeo vt Alexander VII. pontifex in litteris ad clerum Gallicanum innueret, Iansenistas quosdam bona fide se pontificum decretis submittere. Praeterquam autem quod Arnaldus ab his dissentiret, clero Gallicano, ista, quam exhibuerant, declaratio, nondum sufficere visa est. Idem vero pontifex Alexander in eadem bulla, anti-Iansenistas auctor fuit, vt si Iansenistae conuiescere, pontificisque decretis se submittere nollent, regis auxilium implorarent, qui vi eos ad hoc compelleret. Qua facultate etiam strenue vsi sunt. Nec tamen rursus Iansenistas, quod exciperent, deerat. Fatebantur, constitutum esse hacce bulla, vt decretis pontificum obedirent, neutriquam autem, vt formulae a clero Gallicano, concinna-

H

tae sub-

tae subscriberent. Rex itaque Galliae, vt tandem omnes elabendi vias Iansenistis eriperet, ad Alexandrum pontificem scripsit, petiitque ab eo, vt ipse formulam, quam omnes probare necesse haberent, praescriberet. Factum id etiam in bulla ab eodem pontifice xv. Kal. Mart. M DC LXIV. edita. Sed ne sic quidem controuersis impositus finis est. Cum enim pontifex definire ausus esset, propositiones, de quibus controuertebatur, eo sensu, quo damnatae erant, in opere Iansenii extare, magna inde nouaque de pontificis Romani infallibilitate, aequali cum infallibilitate Christi, etiam extra concilium generale, in quaestionibus non iurisduntaxat, sed etiam facti, orta est controuersia. Hanc enim Iesuitae impudentissime asserere ausi sunt, renitentibus tum aliis, tum maxime Iansenistis. * Agitatae eodem tempore acriter inter vtramque partem sunt controuersiae de erroribus variis Iesuitarum, in doctrina morali, & aliae quaedam, quae ad caput causae non equidem faciebant, interim ad irritandos vtrinque magis magisque animos, erant comparatae. Iansenistarum cumprimis causam egit PETRVS NICOLIVS, editis epistolis de *haeresi imaginaria*; qui & ad formulam a pontifice praescriptam, quod attinet, probare aggressus est, ipsis fidei principiis & reipublicae securitati repugnare hanc sententiam, quae in factis quoque Romano pontifici supremum iudicium defert. Quicquid autem dicerent Iansenistae, aduersarii eorum, vt omnes dissentientes ad subscribendum formulae a pontifice

* vid. IO. HENR. HEIDEGGERVS, *hist. papatus, per. II. S. CC LXXXVII. seqq. p. 440. seqq.*

tifice transmissae, cogere, nihil faciebant reliqui, re-
luctantibus praeter alios episcopis quibusdam Galliae,
Apamiensi, Andegauensi, Bellouacensi, & Aletensi,
qui decretum pontificis in suis equidem dioecesibus
publicabant, sed addebant, in rebus fidei parendum
esse pontifici ex conscientia, in rebus facti, neminem
equidem ad hoc obligari, interim reuerentiam, quam
omnes pontifici debeant, hoc exigere. Quod cum
aegerrime ferrent, qui ex altera parte stabant, nouae
hinc maximaeque iterum oriturae lites videbantur, nisi
mortuo pontifice Alexandro VII. spes quaedam compo-
nendi lites haec affulisset.

§. XXIV.

Nimirum cum in locum Alexandri anno MDC
LXVI. Iulius Rospigliosus, qui Clementis IX. nomen
adsumpsit, substitutus esset, res eo tandem deducta est,
vt quatuor antea memorati episcopi, edita soleanni de-
claratione profiterentur, se cum voluntas pontificis a
clero Gallicano sibi indicaretur, non aliter id intelle-
xisse, quam ac si pontifex in rebus fidei tantum obse-
quium a se exigeret. Qua declaratione cum pontifex
contentus esset, subito lites omnes compositae, & pax
ecclesiae Gallicanae reddita videbatur. * Quae tamen
quominus diu admodum duraret, penes ipsos Ianfeni-
starum stetit aduersarios. Mox enim diuulgarunt, epi-
scopos istos absolute formulae antea memoratae subscri-
psisse,

H 2

* vid. *histoire abrégé de la paix de l'eglise*, §. II. seqq. it. *rela-
tion de ce qui s'est passé dans l'affaire de la paix de l'
Eglise sous le Pape Clement IX.* cuius scripti summa exhibe-
tur in *act. erud. Lips. D DCC VII. mens. Jun. p. 244. seqq.*

psisse, quod negabant Iansenistae; mox asseruerunt, episcopos istos fraudulenter egisse, ac simulasse, ac si cle-
 ri Gallicani decretum hoc modo intellexissent, cum,
 tamen illis minime ignotum esse potuerit, in rebus fidei
 pariter ac facti, obsequium erga pontificem ab iis fuisse
 postulatum. Atque de hisce similibusque controuersis
 acriter ex eo tempore, ad nostram vsque aetatem di-
 sputatam fuit, pontificibus subinde fulmina sua contra
 Iansenistas repetentibus. Namque & Alexander VIII.
 promulgato anno M DC XC. die XVII. Decembr. decreto,
 XXXII. propositiones Iansenistarum damnauit: quod cum
 qui a Iansenii partibus stabant, variis libellis perstringe-
 rent, ANTONIVS MARIA BONVCCIVS, Iesuita, editis Ro-
 mae, anno M DCC IV. *vindicis acquisitissimi decreti Alexan-*
dri VIII. P. M. aduersus propositiones XXXI. in eo damna-
tas, defensionem eius suscepit. Contigit etiam, vt aequae
 ac Dominicani cum Iesuitis, a quaestionibus ad doctrinam
 spectantibus, ad facta dilaberentur. Hinc cum anno M
 DC XCIX. DV MAS Iesuitis haud obscure fauens, Leodii Gal-
 licano idioma edidisset: *historiam quinque propositionum*
Iansenii, mox anno sequenti ab altera parte illi op-
 positus est liber, eodem idioma scriptus, cui titulus:
Pax Clementis IX. &c. in quo varia ad hancce histo-
 riam spectantia monumenta continentur. Nec reliquae
 prorsus cessarunt disputationes; immo iterum resusci-
 tatae sunt.*Cum enim Iansenistae, quantumuis hodiernus
 pontifex, Clemens XI. fanciuerat, vt omnes sacri ordinis
 homines, condemnationem Cornelii Iansenii subscri-
 ptione

* vid. *histoire du cas de conscience*, tom. I, p. 13. seqq.

ptione nominum ac iureiurando confirmarent, ac profiterentur, *se iudicare interius, quod doctrina haeretica in Iansenii libro contineatur*, * in eo persisterent, se etiam minime credere teneantur, propositiones istas famosas in opere Iansenii extare, eo quod pontifex, hoc ita se habere pronuntiasset, nihilofecius silentio se suam erga Romanam sedem testari venerationem velle, aduersarii eorum & hanc strenue impugnarunt sententiam. Hos inter & FRANCISCUS FENELON DE SALIGNAC, archiepiscopus Cameracensis, ob fata sua in controuersia de amore puro, notissimus, eminuit. Is namque tum in aliis scriptis, tum maxime in *instructionibus*, quas vocat, *pastoralibus*, sententiam illorum, qui diserte Romani pontificis in quaestionibus facti, infallibilitatem asserunt, tutandam defendendamque suscepit, forte ut fauorem recuperaret, in priori quippe controuersia censura ab eo notatus. Hinc anonymus, opus tribus constans voluminibus, anno M DCC VII. eidem Gallicano idiomate opposuit, cui titulus: *iustificatio silentii venerabundi, siue responsio ad instructiones pastorales & alia scripta archiepiscopi Cameracensis*. Nec deerant sibi Iansenistae in iis, quae ad caput causae spectabant, ut nec rursus ex altera parte, qui iis responderent, deerant, quos inter non sine ratione nobis commemorandus est LESCIVS CRONDERMVS, cuius *elucidatio Augustinianae de diuina gratia doctrinae, quae in libris Iansenii episcopi Yprensis*

H 3

tripli-

* vid. liber cui titulus: *diuers Ecris touchant la signature du formulaire &c.* cuius summa exhibetur in *actis erudit. Lipsenf. M DCC VII. mens. April. p. 173.*

triplicem eclipsin passa est, in triplici statu humanae naturae, innocentis, corruptae & reparatae, Coloniae anno M DCC V. prodit. Cum primis autem magnum, circa initium huius seculi strepitum dedit, casus ille conscientiae, qui theologorum in academia Parisiensi ordini proponebatur. Cum enim quidam vir sacri ordinis, in Normannia, confessionario suo, mentem suam, super quinque propositionibus Iansenii, & eorum condemnatione exposuisset, quae eo redibat, secundum declarationem Innocentii XII. pontificis, se aliter existimare non posse, quam formulae contra Iansenistas praescriptae, illos etiam subscribere posse, qui crederent, propositiones istas in opere Iansenii non extare, confessionarius ille rem omnem ad ordinem theologorum in academia Parisiensi detulit; ex quo cum quadraginta doctores, sententiam eius, qui formulae, hac ratione subscribi posse, existimauerat, adprobassent, mox, & ipsi in suspicionem Iansenismi adducti, & grauiissimam subire vexationem coacti sunt. Qua de re, cum aliunde satis nota sit,* quicquam addere merito superfedemus.

§. XXV.

Recentissimis motibus, qui haecenus Galliam turbarunt, & per orbem vniuersum haud exiguum strepitum excitarunt, occasionem dedit PASCHASIVS QVESNELIVS, Oratorii Berulliani presbyter Parisinus, Iansenistarum post Antonium Arnaldum facile princeps; & tum

* vid. *histoire du cas de conscience signe par quarante docteurs de Sorbonne, a Nanci M DCC V. tom. III, 8.*

tum ob varia quae edidit ingenii monumenta, inter quae *dissertationes ecclesiasticae in Leonis magni opera*, haud vltimum locum tenent, tum ob fata quae subiit duriora, notissimus. Cum enim, vt inimicorum furori cederet, e Gallia discessisset, Bruxellis iussu Galliae regis anno M DCC III. captus, atque in carcerem coniectus est; ex quo tamen, amicorum ope eodem anno euasit, seque in Belgium federatum, ceu asylum aliquod contulit, ab archiepiscopo tamen Mechliniensi, ceu Baiisimi & Iansenismi reus, condemnandus & proscribendus. Quae obiecta Quesnellio fuerunt, intelligere licet ex *motiui iuris pro procuratore curiae ecclesiasticae Mechliniensis*, iussu archiepiscopi, anno M DCC IV. edito; cui Quesnellius ad innocentiam suam tuendam anno sequenti, *ideam vniuersalem motiui iuris*, ceu prodromum prolixioris responsionis, opposuit. Nouum vero illud testamentum, ex quo recentissimi in Gallia motus orti, lingua Gallicana annotationibus moralibus illustratum, prima vice Quesnellius iam anno M DCLXXI. ediderat; quae editio tantum quatuor euangelistas complectebatur. Reliqui autem noui testamenti libri, eadem ratione illustrati, in altera editione, quae anno M DC LXXXVII. prodit, accesserunt. Magno inter Romanenses adplausu hocce opus receptum, hinc & saepius, at non semper sub eodem titulo, recusum. Licet etiam Quesnellii nomen non praeferreret, eum tamen istius auctorem esse satis constat, nec ipsemet diffitetur. Episcoporum praeterea quorundam, immo ipsius Sorbonnae calculo & suffragio fuit comprobatum. Speciatim Ludouicus de Noailles, archiepiscopus hodie
Pari-

Parisiensis, & Romanae ecclesiae cardinalis, edito anno M DC LXXXVII. cum adhuc episcopus Catalaunensis esset, mandato, illud commendavit, & in dioecesi suam introduci voluit; etsi eam ob rem deinceps gravissimas subire molestias, coactus fuerit. Cum enim archiepiscopus iste atque cardinalis, societatis Iesu patribus iam ceteroquin parum gratus esset, eosque librorum quorundam ab ipsis compositorum proscriptione irritasset, hi eodem tempore, quo Quesnellius ea, quae antea, exposuimus, fata, Bruxellis subiit, artibus consiliisque suis Aptensem episcopum permouerunt, vt edito anno M DCC III. mandato, Quesnelliani noui testamenti lectionem in dioecesi sua interdiceret. Id eo pertinebat, vt ipsum praecipue archiepiscopum Parisiensem, in Iansenismi suspicionem adducerent, quippe a quo cum primis nouum hocce testamentum approbatum, neminem fugiebat. Post aliquot annorum decursum, Aptensis episcopi exemplum eorundem Iesuitarum instinctu secuti sunt episcopi Lucinonensis ac Rupellensis, & ad prohibendam noui istius testamenti lectionem mandatum, cum ampla instructione pastoralis ediderunt; nec in suis saltem dioecesibus promulgauerunt, sed Parisiis in ipsius palatii archiepiscopalis valuis id adfigi curarunt. Inde vero cum magnae turbae orientur, & Gapensis insuper, seu Vapincensis episcopus, itidem mandatum contra nouum illud testamentum ederet, tum demum Ludouicus Noaillius, ne sibi deesset, anno M DCC XI, mandatum in sua dioecesi promulgauit, quo lectionem mandatorum & instructionis pastoralis, episcoporum antea memoratorum, interdixit,

dixit. Quod cum plurimorum adplausu singulari exciperetur, Iesuitae, nouam inde indignationem animo concipientes, a Galliae rege artibus suis impetrarunt, vt rem omnem ad Clementem xi. Romanum pontificem deferret. Quod cum factum esset, post multas hac super re in congregationibus, quas vocant, sancti officii, institutas deliberationes, tandem die viii. Septembr. M DCC xiii. constitutio apostolica solenni bulla promulgata, in qua centum & vna propositiones, ex annotationibus moralibus Quesnellii in nouum testamentum, *tanquam falsae, captiosae, male sonantes, piarum aurium offensivae, perniciosae, temerariae, ecclesiae & eius praxi iniuriosae, neque in ecclesiam solum, sed etiam in potestates seculi, contumeliosae, impiae, blasphemae, suspectae de haeresi, ac haeresin ipsam sapientes, nec non haereticis & haeresibus, ac etiam schismati fauentes, erroneae, haeresi proximae &c.* damnabantur. Quantas vero haec bulla in Gallia turbas excitauerit, Ludouico Noaillio cardinali, & aliis ex clero Gallicano eidem acriter se opponentibus, aliis autem eam recipiendam contententibus; quot scriptis etiam, pro vtraque parte editis occasionem dederit, commemorare superfedemus, cum haec partim in recenti omnium memoria versentur, partim & ab aliis iam ex instituto sint exposita.*

I

§.XXVI.

* De his omnibus diligenter & accurate disserit vir doctissimus GOTTLOB FRIDERICVS IENICHEN, in *historia & examine bullae anti-Quesnellianae, &c.* qui & p. 56. seqq. scripta occasione bullae huius edita indicat. Iungendus IO. FRIGIVS, theologus celeberrimus, in *inclementia Clementis examinata, dissert. I. cap. III. p. 44. seqq.*

Atque haec quidem, quae hactenus commemoravimus Iansenistarum & Iesuitarum certamina, quae Pelagianismi porro in Romana ecclesia fuerint fata, donec tandem per bullam hodierni pontificis anti-Quesnellianam palam adprobatum est, demonstrant. Enimvero licet nec Iansenii aut Iansenistarum, subinde in doctrina de gratia, & iis, quae cum ea connexa sunt, ad alterum extremum deflectentium, in omnibus adprobemus placita, in eo tamen minime vituperandi sunt, quod Pelagianismo Iesuitarum tam strenue se opposuerint. Et hunc etiam illis saepissime exprobarunt, nec sine ratione, etsi sine fructu, Iesuitis eo magis ad errores suos defendendos, animum obfirmantibus. Ostendunt hoc satis Iesuitarum dogmata, a Iansenio damnata & summo refutata studio, at a Iesuitis semper defensa, ex quibus tantum quaedam, ad doctrinam de gratia spectantia, speciminis loco adferemus: * (i) *non dari gratiam quae sibi voluntatem subiiciat, quaeque uni datur, alteri negatur.* Hoc si de gratia irresistibili & ex absoluta praedestinatione proficiscente, intelligeretur, recte se haberet; at aliam Iesuitarum mentem esse, constat. (ii) *Talem gratiam destruere libertatem, supponere praecepta Dei hominibus impossibilia, facere mandata ad conversionem frustranea, uti correptiones, naturae vires nimium deprimere, fatalemque inducere necessitatem, ergo falso eam statui.* Hic perperam Iesuitae liber-

* Ex IANSENII Augustino, haec refert MELCH. LEIDEKKERVS, l. c. part. II. l. II. c. II.

libertatem arbitrii in spiritualibus ante conversionem statuunt; perperam asserunt, praecepta Dei, homini etiam absque gratia esse possibile; perperam statuunt, ac si homo seipsum conuertere possit, cum scripturae dicta, quibus conuersio praecipitur, ita intelligenda sint, quod homo spiritui sancto eum conuersuro non debeat resistere; perperam etiam asserunt, gratiam illam, fatalem inducere necessitatem, quippe quod de gratia resistibili, nullo modo asseri potest. (III) *Dari potius gratiam omnibus cum redemptione conditionata, communem, sufficientem & libero arbitrio attemperatam.* Quod Deus omnibus hominibus gratiam offerat certum; ut illud quoque certum, quod illi qui gratiae diuinae resistunt, vel eam acceptare nolunt, sua culpa eius non fiant participes. Ea vero gratia non sufficiens modo, sed & efficax est, si modo homines resistendo efficaciam eius non impediunt. (IV) *Illam modo esse adiutorium, sine quo fieri non possit salutaris conuersio.* Et haec assertio mere Pelagiana est. Gratia enim hominem in conuersione non adiuuat saltem, ita ut homo seipsum conuertere possit, si modo gratia adiuuetur, sed omnia sola agit, homine in opere conuersionis mere passiuè se habente. Cum enim homo ante conuersionem densissima caligine inuolutus sit, adeo ut *σκότος tenebrae*, dicatur, *Ephes. V. 8.* cum plane *mortuus in peccatis* dicatur, *Eph. II. 1. Coloss. II. 13.* manifestum est, quod nec se ipsum conuertere, nec ad sui conuersionem quidpiam conferre queat. Quare & theologi nostrates, voces *auxilia gratiae* apud scholasticos doctores receptissimas, cum de gratia operante,

I 2

homi-

hominemque conuertente, sermo est, rectissime re-
 pudiarunt. (v) *Nempe dat peccatori posse, si velit, non
 vero, ut ipse velit, ne violetur libertas.* Hic iterum Pe-
 lagianismus se prodit. In spiritualibus enim ante con-
 uersionem homo nullam habet libertatem, seruus quip-
 pe peccati. *Rom. VI. 16. Ioan. VIII. 34.* Non magis ita-
 que homo in conuersionis negotio π velle, quam π
 posse habet, cum Deus sit, qui & velle & perficere in nobis
 operatur, iuxta effatum Pauli, *Philipp. II. 13.* (vi) *Li-
 berum arbitrium ergo illam (gratiam) vel efficacem vel in-
 efficacem seu cassam suo consensu vel dissensu reddere pos-
 se, atque actu etiam id praestare.* Hic iterum cum
 Pelagianis liberum arbitrium homini ante conuersio-
 nem tribuitur. Licet autem homo gratiae diuinae ac
 spiritui sancto resistere possit, vt diserte Stephanus dicit
Act. VII. 51. non tamen inde sequitur, quod ex suis vi-
 ribus consentire possit, quippe quod in hominem mor-
 tuum, & viribus omnibus destitutum, & qui non capit
 ea, quae sunt spiritus Dei, *I. Cor. II. 14.* non cadit. Ef-
 ficacia itaque gratiae neququam dependet a voluntate
 aut consensu hominis, cum gratia diuina in se ratio-
 ne potentiae spectata, semper sit efficax, etsi homo
 resistendo, vel non admittendo hanc gratiam, in culpa
 sit, quominus haec gratiae efficacia actu in animo eius
 sese exerat. (vii) *Quin expectare Deum nostram vo-
 luntatem, vt conuerti velimus, quia gratia pendet a li-
 bero arbitrio, eiusque nutu & vsu, causaliter praecunte,*
vt influat. Hoc tam aperte Pelagianum est, vt ipse
 Pelagius mentem suam clarius exponere non potuisset.
 (viii) *Hinc initium fidei, ipsumque credere, desiderare,*
 orare

orare esse ab ipso homine. Si haec omnia ab ipso homine, ergo gratia nulla opus erit. Hinc ergo satis superque patet, ea, quae a Iansenistis impugnantur, Iesuitarum dogmata, iure meritoque Pelagianismi argui; atque dum haec per Iansenistarum condemnationem in ecclesia Romana adprobantur, rectissime dici, ipsum in eadem ecclesia triumphare Pelagianismum. Ceterum, vt hoc *ως εν παροδοις* moneamus, licet Iansenistae, & Dominicani in eo conueniant, quod Iesuitarum doctrinam Pelagianismi arguant; non tamen ipsimet in omnibus inter se consentiunt. Nempe vt reliqua taceant, praedeterminationem physicam Dominicanorum ipsemet IANSENIUS acriter impugnat, quod MELCHIOR LEIDEKKERVS * equidem, vna cum aliis quibusdam doctrinae Iansenianae capitibus, inter errores Iansenii refert; sed non aliam ob causam, quam quod in hisce ab erroribus Reformatorum se alienum demonstrat. Cum enim per physicam praedeterminationem talem gratiae operationem intelligant, per quam omnis resistendi vis homini adimitur, & secundum quam res omnis ad absolutum aliquod Dei decretum redit, non potest non haec sententia vt erronea & cum scriptura sacra aperte pugnans reiici, quemadmodum & iampridem reiecta a nostratibus theologis est, atque proscripta.

§. XXVII.

Ita ergo cum Iesuitarum doctrina comparata sit, vt Pelagianismo aperte fauceat, fieri aliter non potest,

I 3

* I. c. part. II. lib. II. cap. XII. p. 388.

si Iansenistarum ita damnentur placita, vt Iesuitarum, quos impugnant, errores simul adprobentur, quam vt simul Pelagiana stabiliatur haeresis. Atque id cum, bulla Clementis xi. contra nouum testamentum Quenellii promulgata faciat, res ipsa profecto docet, quod per eam Pelagianismus in Romana hodie ecclesia triumphet. Sunt equidem propositiones istae non vnius generis. In quibusdam enim gratia ita efficax, vt illi resisti nequeat, asseritur: in quibus vt auctor vna cum Iansenio, & reliquis Iansenistis, haud obscure in Praedestinatorum & Io. Caluini, eiusque discipulorum, castra transit, ita iure meritoque eas damnatas, lubentes fatemur. Spectat huc propositio decima: *gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam NIHIL IMPEDIRE potest, aut retardare*; item propositio vndecima: *gratia non est aliud, quam voluntas omnipotentis Dei, iubentis & facientis quod iubet*. Eiusdem generis & sequentes propositiones sunt vsque ad xxv. & aliae quaedam. Enimuero, vt scriptura sacra hominis conuersionem vnice gratiae diuinae tribuit, ita non minus, vt supra obseruatum, diserte docet, penes solos homines stare, quominus in omnibus gratiae huius efficacia se exerat. Sic cum Christus incolas Hierosolymae, omnesque in vniuersum Iudaeos, congregare vellet, vt gallina pullos suos, *ipsi tamen volebant, Matth. XXIII. 37.* Stephanus quoque de duritie Iudaeorum sui temporis conquerens, *vos*, inquit, *semper resistitis spiritui sancto, sicuti & patres vestri. Actor. VII. 51.* Si resistere spiritui sancto homines possunt, ergo non conuertuntur per talem gratiae vim, cui resisti nequeat. Ipse iterum

iterum seruator, causam indicaturus, cur non omnes homines credant, & saluentur, eam non penes Deum, sed penes homines esse docet, dum *haec est, autem,* inquit, *damnatio, quod cum venerit in mundum lux, tenebras magis quam lucem amauerint homines, Io. III. 19.* Lux scilicet illa est ipse seruator, qui per verbum suum omnes homines vult collustrare, & ad aeternam vitam perducere: sed quominus omnes collustrentur, causa est, quia homines tenebras magis amant, quam lucem, adeoque lucem gratiamque diuinam repudiant & admittere nolunt. Recte itaque haec de gratia irrefutabili, sententia, damnata est a pontifice. Annon vero hoc ipso sententia tum ipsius AVGVSTINI, haud obscure ad alterum hocce extremum, dum Pelagianismum euitare studet, accedentis, tum maxime Dominicanorum, praedeterminationem physicam eo modo defendentium, vt re ipsa cum Caluini asseclis consentiant, damnata & proscripta sit, iudicent, quorum interest, & Hipponensium praesulem, & Dominicanorum ordini adscriptos, a fulmine hocce intactos seruari. Seruari non posse, res puto ipsa, aperte ostendit. Quod vero ad illas propositiones, quae hominem sibi relictum, nec gratiae viribus instructum, nihil in spiritualibus efficere posse, asserunt, attinet, de illis aliter censendum. Id vero est, quod in prima statim propositione a pontifice damnata, innuitur: *Quid aliud remanet animae, quae Deum atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum, & peccati consecutiones, superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem (spiritualem) ad orationem, & ad omne opus bonum.*

Et sa-

Et sane, cum *omne figmentum cordis humani tantum, malum sit omni die*, *Gen. VI. 5.* cum homo *ψυχῶς* non percipiat ea, quae sunt spiritus Dei, imo cum illi sint stultitia, nec possit ea cognoscere, *I. Cor. II. 14.* cum mortuus sit in peccatis, & tenebris velut immer- sus, quis dubitet, quin in hocce statu spectatus ad ora- tionem, & quaevis spiritualia non magis aptus sit, quam homo mortuus ad loquendum, aut coecus ad vi- dendum, vel utroque pede orbatus, ad ambulandum? Nullae ergo si homini sibi relicto in spiritualibus vires sunt, sequitur, quod & gratia Christi ceu principio omnis boni, illi opus sit. Atque hoc sibi vult secunda propositio: *Iesu Christi gratia principium efficax boni cuiuscunque generis necessaria est, ad omne opus bonum; absque illa non solum nihil fit, sed nec fieri potest.* Quis vero hac de re dubitaret? Hoc idem totidem fere ver- bis seruator docet, *Ioan. XV. 5. Sine me nihil potestis facere.* Quod & Paulus confirmat: *non quia per nos ipsos sumus idonei, qui aliquid, ut per nos ipsos vel cogi- temus, sed quod idonei sumus, id a Deo est.* *II. Cor. III. 5.* Quae vero impudentia, propositiones, quae tam clare, tamque perspicue in sacris literis continentur, ceu falsas, atque haereticas condemnare! Nec magis, quod reprehendi debeat, in tertia propositione inuenio: *in vanum Domine praecipis, si tu ipse non das, quod praecipis.* Recte scilicet, iuxta scripturae sacrae du- ctum hoc est intelligendum. Enimuero quaecunque christianis praeciuntur, officia, quibus fidem suam demonstrent, in vanum illis praeciperentur, nisi spiri- tus sanctus sua gratia in illis fidem, & per fidem amo- rem

rem, ceteraque officia operaretur. Suis vero tantum viribus, non magis officia, quae iis praescripta sunt, rite praestare, quam credere, aut fidem sibi ipsis largiri possumt. Immo ipsius Dei opus sunt, conditi in Christo Iesu ad recte facta, Ephes. II. 20. adeoque nisi per Christum ad hoc conditi essent, & ex eius gratia vires accepissent, praestare quoque ea non possent, quae illis praecipuntur. Idem censendum de quarta propositione: *Ita Domine; omnia possibilis sunt ei, cui omnia possibilis facis, eadem operando in illo.* Ecquid enim aliud hic dicitur, quam quod Paulus, Phil. IV. 13. dixit; *Omnia possum per eum, qui me corroborat, Christum?* Nona propositio quam pontifex damnauit, haec est: *gratia Christi, est gratia suprema, sine qua confiteri Christum, nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.* Hoc iterum, si recte intelligatur, nihil aliud est, quam quod Paulus dixit, *neminem esse, qui Iesum possit dicere dominum, nisi per spiritum sanctum, I. Cor. XII. 3.* Rursum, in propositione trigesima nona dicitur: *Voluntas, quam gratia non praeuenerit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; virium, nisi ad se vulnerandum, est capax omnis mali, & incapax omnis boni.* Hoc vel experientia omnes condocere poterat. Ecquid veri luminis ab iis expectes, qui sunt *σκότος, tenebrae, Ephes. V. 8.* & de quibus verissimum, quod propheta dixit: *Omnes nos quasi oves errauimus, unusquisque in viam suam declinauit, Es. LIII. 6.* Et quid boni ratione voluntatis ab iis expectes, de quibus diuinus spiritus pronuntiauit: *non est iustus, ne vnus quidem: non est qui sapiat, non est, qui Deo studeat; omnes pariter defle-*

K ctunt,

Et sunt, nequamque sunt; non est, qui recte faciat; non est, ne vnus quidem, Psalm. XIV. 3. LIII. 4. Rom. III. 10. 11. Non magis vituperari potest, quod in sequenti propositione quadragesima dicitur: *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.* Cum enim in homine sibi relicto, gratiaeque viribus destituito, philautia praua fons & radix omnium motuum, adfectuum, operationum sit, manifestum est, quod nihil recte amet, adeoque & nihil amet, nisi ad sui condemnationem. Se ipsum enim supra Deum amat, immo dum seipsum, & sui causa, quae in mundo sunt, prauasque cupiditates irritare possunt, amat, Deum prorsus amare nequit. *Si quis enim diligit mundum, in eo non est charitas patris, I. Ioan. II. 15.* Eiusdem fere generis etiam sunt propositio *XLI. XLII. XLIV. XLVIII. LIX.* & aliae quaedam. Quae omnia si summam capiantur, huc tandem redibunt, hominem gratiae diuinae viribus destitutum, nec seipsum conuertere, nec opus aliquod bonum peragere aut inchoare posse, minimeque ad haec omnia idoneum esse, cum promptissimus contra paratissimusque sit ad omne malum. Atque haec quidem doctrina, vt longe est verissima, scripturae quippe sacrae testimoniis euentissimis superstructa, ita qui eam damnat, non potest non gratiam diuinam tollere, eiusque inficias ire necessitate; quod Pelagium cum affectis suis fecisse, constat. Hoc namque praecipuum haerescos Pelagianae caput erat, quod sublata gratia, libero hominis arbitrio omnia tribueret. Ita breuiter rem omnem exprimit

HIE-

HIERONYMVS: * *liberi arbitrii potestate subnixus, despiciat auxilium conditoris, & in sua voluntate securus est.* Licet vero Pelagius obiurgatus, quod gratiam non agnosceret, hac voce deinceps uti coeperit, id tamen ad fucum saltem incautis faciendum pertinuit; cum ea voce nihil aliud, quam possibilitatem non peccandi, quam homo ex libero arbitrio habeat, intelligeret, ut praeter alios AVGVSTINVS ** docet. Deinceps etiam patrum recte sentientium argumentis adactus, naturali gratiae *supernaturalem* addidit, sed solum externam, quam in doctrina legis collocabat. Hoc iterum praeter alios AVGVSTINVS docet. *** Praeter naturalem hanc, itemque externam gratiam, aliam equidem adhuc statuit, qua peccata ignoscantur: at eam non omnibus necessariam putavit, quia non omnes delinquerent, aut saltem absque delicto vitam transigere possent, aut si deliquissent, naturae viribus poenitentiam agere, naturamque suam instaurare possent. Immo ulterius progressus est, & praeter haecenus memoratas gratiae species, *gratiam* etiam *Christi* asseruit, at hanc in eo constituit, quod *Christus* exemplo bono nobis profuerit. *Gratiam Christi*, inquit AVGVSTINVS, * *constituit* (Pelagius) *non in virtutis eius auxilio, sed imitationis exemplo.* Tandem, utcumque virtutis divinae auxilium in-
 tus per spiritum sanctum in homine operantis fateri coepit; sed illud in sola illuminatione collocabat: erro-

K 2

rem-

* *lib. II. dialogor. adu. Pelag. p. 293.* ** *lib. de gestis Palaestinis, cap. X.* *** *lib. I. de grat. Christi, contra Pelag. & Coelest. cap. III.* * *l. c. cap. XL.*

remque adeo capitalem, quo ipsam voluntatem per Numinis operationem ad bona quaeuis flecti negabat, semper & constanter retinuit; quod, prolatis in medium veterum testimoniis, luculenter ostendit GERHARDVS IOANNES VOSSIVS. * Ex hocce autem fonte, reliqui fluebant Pelagii errores; tantum scilicet abesse, vt gratia ad actus bonos requiratur, vt homo viribus ex creatione sibi inistis, legem integram implere possit; adeoque & hominem sibi relictum, gratiaeque viribus destitutum, Deum super omnia posse diligere; & quae reliqua erant eiusdem generis, ab eodem quem iam laudauimus, auctore, copiosius exposita. ** Haec si cum propositionibus, a Clemente XI. pontifice damnatis, anteaque memoratis, conferantur, statim patescet, pontificem propositiones hisce erroribus oppositas damnando, non posse non ipsos hosce adprobare errores, suaque adeo bulla effecisse, vt Pelagianismus merito in ecclesia Romana triumphare dicatur. Potuissent & multa alia adhuc moneri, tum ad hanc ipsam doctrinam de gratia, tum ad quaestiones de libero arbitrio, & reliquas cum hisce coniunctas, spectantia, sed cum nostri instituti hoc non postulet, nec permittat ratio, & praeterea triumphari isti supra laudati, IO. VVOLFANGVS IAEGERVVS, IO. FRICKIVS, & GOTTLob FRIDERICVS IENCHEN, in commentationibus iam commemoratis, & exquisita eruditione refertis, cuncta iam exhauserint, pedem hic figere fas fuerit.

* *hist. Pelag. lib. III. part. II. thes. I. seqq.* ** *l. c.*

S. D. G.

CLARISSIMO DOCTISSIMOQUE IUVENI

IO. FRID. ERCKENBRE-
CHERO

BONARVM ARTIVM MAGISTRO DIGNISSIMO

S. P. D.

P R A E S E S.

CVM ad me accederes, doctis-
sime ERCKENBRECHERE, mentem-
que de specimine studiorum Tuo-
rum academico edendo, aperires,
statim succurrebat, quae tantum
in orbe strepitum dedit, bulla ho-
dierni pontificis anti-Quesnellia-
na. Etsi enim me non latebat, viros
ex nostratibus longe doctissimos,
K 3
primi-

primique ordinis theologos, in
 ea examinanda, & discutienda
 operam studiumque collocasse,
 verique & falsi discrimen luculen-
 tissime ostendisse, quorum etiam
 commentationes, cineres haud-
 quaquam quaerentes, in ipsa dis-
 sertatione laudatae: hoc tamen
 superesse putavi, vt Pelagianismi,
 per bullam istam pontificis in ec-
 clesia Romana triumphantis,
 in eadem ecclesia ortus, pro-
 gressus, fata, iusta serie ordi-
 neque concinno, describerentur.
 Id enim, hac quidem ratione ab
 alio quodam factum, mihi non
 constat. Auctor itaque suasorque
 Tibi

Tibi extiti, vt ingenii in tam nobili argumento periclitareris vires, ex cuius quippe pertractatione non poterat non amplissimus & ad Te ipsum, & ad alios redundare fructus. Et Tu quidem, quae Tuarum erant partium, a me, vbi res id postulare videbatur, vtcunque adiutus, peregisti strenue, viresque ingenii pariter ac industriam, & quos in litterarum studiis fecisti progressus, publico hocce specimine demonstrasti. Quo ipso vt aliis, quod imitentur, relinquis exemplum, ita Tibi, optime ERCKENBRECHERE hoc nomine ex animo gratulor,
Deum-

✠ (o) ✠

Deumque vt omnia , quae ad
ipsius gloriam, ecclesiaeque com-
modum porro suscepturus es ,
prosperè & ex animi sententia
TIBI fluere iubeat, precor. Ienae
die VII. Nou. M DCC XIV.

FK 4173

X 2366388

M.

